ARH Diss. B-27030

Tartu Riiklik Ülikool
NSV Liidu ajaloo kateeder

Ella Pokkinen

TELEVISIOONI MÕJUST NOOREMALE JA KESKMISELE KOOLIEALE (KOHTLA-JÄRVE RAJOONI ANDMETE ALUSEL)

Diplomitöö

TRÜ NSV Liidu ajal. kat.
Inv. nr. 2161

Juhendaja: Pedagoogikakandidaat dotsent
H. Palamets

Toila 1969

S I S S E J U H A T U S.

1. P r o b l e e m i a s e t u s.

Inimkonna ajalugu on rikas mitmesuguste leiutiste poolest. Iga inimmõistuse uus saavutus, olgu see siis püssirohu leiutamine või sisepõlemismootori ehitamine, on endas sisaldanud nii häid kui halbu külgi, on teeninud õilsaid eesmärke, aga endaga ka õnnetust toonud.

Selline positiivsete ja negatiivsete joonte kooseksisteerimine on iseloomulik ka neile tehnilistele leiutistele, mille eesmärgiks on kaasa aidata vaimsele progressile.

Kujukaks tõendiks selle kohta on kinematograafia areng. Lihtsakoelisest vaatemängust on ta muutunud tõeliseks kunstiks, kuid kunstiks täis vastuolulisust: samal ajal, kui ühed filmid teenivad ajastu eesrindlikke ideid, sisendades inimestesse usku oma jõusse, pakkudes uusi teadmisi inimesi ümbritsevast maailmast, on teised filmid loodud selleks, et kalestada inimeste hin-

ge, õhutada neid jõhkrusele ja kuritegudele. Vastandlikke eesmärke teenivad tänapäeval ka teised inimkonna vaimse progressi saavutused - trükikunst, raadio, küberneetika jm. , olenevalt sellest, kas need vahendid on antud progressiivsete või reaktsiooniliste ühiskondlike jõudude käsutusse.

Enam kui veerandsada aastat tagasi sai maailm rikkamaks veel ühe leiutise võrra - leiutati televisioon. Õige pea hakkas ta kordama oma eelkäijate saatust.

Lühikese ajaga saavutas televisioon ühe esimestest kohtadest tänapäeva massikommunikatsiooni mitmekesiste vormide hulgas. Ta on muutunud ühiskondliku elu tähtsaks faktoriks. Televisioon on võitnud endale auditooriumi, millega oma mõõtmetelt võivad võistelda üksnes ajakirjandus, raadio ja kino. Võib aga arvata, et peagi läheb esikoht kindlalt televisioonile, mis iga päevaga haarab oma mõjuorbiiti uusi kümneid tuhandeid inimesi.[1] Lihtsast informatsiooni edasiandmise vahendist on televisioon muutunud masside vaimse mõjutamise vahendiks. Televisioon võib inimest arendada, kuid samal ajal võib ka nüristada tema vaimu. Andes inimestele võimaluse ilma vaevata osa võtta maailmas toimuvaist tähtsamaist sündmustest, muudab kaugnägemine samal ajal inimese pikkamöö-

---

[1] Э.Багиров, И.Кацев, Телевидение XX век, Москва 1968, стр.4.

da passiivseks pealtvaatajaks. Sellepärast nimetatakse televiisorit nii "aknaks maailma" kui ka "kastiks idioo-tidele".[1]

Kuna suure osa teleauditooriumist moodustavad lapsed ja noorukid, on paljudel lastevanematel, pedagoogidel, psühholoogidel ning teaduslikel töötajail huvi selle vastu, kuidas mõjutab televisioon kasvavat põlvkonda. Ühed uurijad arvavad, et televisioon annab lastele parimaid võimalusi arenemiseks, aitab omandada uusi teadmisi inimeste elust ja kaugetest maadest. Teised aga muretsevad, et televiisor rikub laste silmi, kisub neid eemale värskest õhust ja mängudest, segab neid õpingutes ja laostab ka moraalselt kuritegude näitamisega televisioonietendustes ja filmides.

Kõige rohkem süüdistatakse kodanlikes maades televisiooni noortele avaldatava halva mõju pärast, kuna seal eksponeeritav programm omab kõige rohkem eeldusi noortes halbade omaduste kujundamiseks. Eriti palju muret tekitab televisiooni mõju Ameerika Ühendriikides, kus televisiooni levik on võtnud eriti laialdase ulatuse. Sealsed lapsed viibivad alates lasteaia-east pidevas televisiooni mõjuväljas, mis on neile kujunenud kooli ja kodu kõrval uueks autoriteediks, seejuures autoritee-

---

[1] Э.Багиров, И.Кацев, Телевидение XX век, Москва 1968, стр.II.

diks mitte heas mõttes.[1] Kapitalismimaades peetakse televisiooni üheks kuritegevuse suurenemise põhjuseks noorte hulgas.Küsimust, kui suur on televisiooni mõju noorsoo kuritegevusele, on uurinud dr.H.Himmelwhite ja tema kolleegid Inglismaal, T. Furu Jaapanis, W. Schramm oma kolleegidega USA-s ning Kanadas, F.E.Emery ja R.V.Thomson Austraalias ning mitmed teised teaduslikud töötajad USA-s, Prantsusmaal ja Saksamaal.[2]

Sotsialismimaade teleprogrammid on oma eesmärkidelt ja sisult hoopis teisel tasemel.Kuid see ei tähenda,et siin puuduksid probleemid televisiooni mõjust lastele.S o t s i a l i s m i m a a d e s o n p e a m i s e k s p r o b l e e m i k s l a s t e j a n o o r u k i t e l i i a l d a m i n e t e l e s a a d e t e v a a t a m i s e g a, m i s v ä h e n d a b n e n d e f ü ü s i l i s t l i i k u m i s t, v i i b i m i s t v ä r s k e s õ h u s, l ü h e n d a b u n e a e g a n i n g m u u d a b l a p s e d a j a p i k k u t e l e s a a d e t e p a s s i i v s e t e k s m a u t i j a t e k s, k e l l e l p u u d u b t a h e m õ t e l d a j a a k t i i v s e l t t e g u t s e d a.

---

[1] Е.Т е п л и ц, Телевидение в США, Москва 1966, стр.257.

[2] K.K a l l e m a a, Televisioon ja lapsed, "Edasi" 10.juuli 1968.

Mõnede sotsialismimaade, nagu Poola ja Saksa Demokraatliku Vabariigi teadlased on juba uurinud televisiooni mõju noorsoole. Mõningaid uurimusi on korraldatud ka Nõukogude Liidus Vene Nõukogude Föderatiivses Sotsialistlikus Vabariigis.

Eesti NSV-s on televisiooni mõju lastele veel vähe uuritud. Üks esimesi vaatlusi toimus 1966. aastal Kuivajõe 8-kl. Koolis. Tehti kindlaks, milliseid saateid eelistavad õpilased vaadata, kui kaua nad päevas saateid jälgivad jm. [1]

1968. aastal korraldasid TRÜ ajalooosakonna kaugõppe üliõpilased L. Kraavi, T. Piperal, A. Kurmiste ja E. Pokkinen kinoalase uurimuse Pärnu, Märjamaa, Vaeküla ning Rakke koolides ja sealhulgas kogusid materjale ka nende koolide õpilaste televisioonialasest maitsest, televisiooni levikust, televiisorile kulutatud ajast ja televiisoris vaadatud filmide hulgast.

Ajakirjanduses on õpilaste ja televisiooni vahelisi suhteid käsitlenud K. Kallemaa [2] ja H. Palamets.[3]

---

[1] L. I l v e s, Õpilased ja televiisor, "Nõukogude Õpetaja" 28. jaan. 1967.

[2] K. K a l l e m a a , Televisioon ja lapsed, "Edasi" 10. juuli 1968.

[3] H. P a l a m e t s , Meie õpilased ja televisioon, "Edasi" 14. sept. 1968.

Raadio ja televisiooni osa õppetöös uurib R. Uring.[1]

Ulatuslikumaid uurimusi aga televisiooni mõjust lastele ja noortele meie vabariigis seni tehtud ei ole. Kuna televisioon omab suurt tähtsust meie noore põlvkonna kujundamisel õige ellusuhtumisega, teotahtelisteks ja igakülgselt arenenud huvidega inimesteks, on vajalik selle küsimuse põhjalikum käsitlemine. Käesolev töö on koostatud ühe rajooni andmete alusel ja seetõttu ei pretendeeri probleemi igakülgsele analüüsile. Kuid kogutud ja töös esitatud andmed on mõtlemapanevad ja peaksid huvitama meie lastevanemaid, pedagooge, televisioonitöötajaid - kõiki neid, kelle kätte on usaldatud noore põlvkonna kasvatamine ja kellel on võimalus kaasa aidata, et mõjule pääseksid televisiooni positiivsed, noori arendavad küljed.

2. T ö ö k o o s t a m i s e m e t o o d i k a s t.

Käesolev diplomitöö on kirjutatud Kohtla-Järve rajooni koolides korraldatud uurimuse alusel. See hõlmab noorema ja keskmise kooliea õpilaste suhteid televisiooniga.

Ülesanne uurida televisiooni mõju lastele ei ole

---

[1] R. U r i n g , Raadio ja televisioon õppetöös, "Nõukogude Kool" nr. 6 1968.

lihtne, kuna kasvavale lapsele ei avalda mõju üksnes televisioon, vaid ka raadio, kino, kirjandus, ümbritsev sotsiaalne keskkond , kool jm. Sellepärast on raske vahet teha televisiooni ja muude faktorite mõjutuste vahel. Kui lähtudes televisiooni levikust, telesaadetele kulutatud ajast ja vaadatud saadetest, samuti õpetajate, mõnede lastevanemate ja õpilaste eneste arvamustest, võib siiski televisiooni mõju muudest mõjudest eristada.

Televisiooni levik Kohtla-Järve rajoonis algas televisioonistuudio valmimisega Tallinnas 1955. aasta suvel. Levikut kiirendas translatsioonijaama ehitamine Kohtla-Järvele 1961. aastal, mis vabastas televiisoriomanikud tülikast välisantenni püstitamisest, sest nüüd võis I programmi saateid vaadata toaantenni abil.

Kogutud andmed lubavad väita, et televisiooni leviku alal on Kohtla-Järve rajoon vabariigis keskmisel tasemel. 1968. aasta oktoobrist-novembrist pärinevate andmete järgi on 76,8 %-l õpilastel kodus televiisor. Võrdluseks olgu esitatud andmed televisiooni leviku kohta 1968. aasta I poolel vabariigi mõne kooli piirkonnas, mille põhjal saab leida ka ligikaudse arvu televisiooni leviku kohta Eesti NSV-s:

Rakke Keskkool	- 64,0 %
Vaeküla Internaatkool	- 49,8 %
Märjamaa Keskkool	- 92,6 %

Pärnu II Keskkool	- 82,2 %
Kuivajõe 8-kl. Kool	- 73,6 %
keskmine	- 73,4 %

Kohtla-Järve rajooni koolide piirkonna õpilaste kodes on televisiooni levik järgmine:

Toila 8-kl. Kool	- 84,1 %
Pagari 8-kl. Kool	- 80,4 %
Püssi Keskkool	- 76,3 %
Iisaku Keskkool	- 74,4 %
Sinimäe 8-kl. Kool	- 73,6 %
Illuka 8-kl. Kool	- 72,5 %

Võrreldes raadio levikuga jääb televiisorite arv Kohtla-Järve rajoonis küll veel tunduvalt väiksemaks, sest raadiovastuvõtjaid on 98 % õpilaste kodudes, kuid õpilaste kinnituste kohaselt kuulatakse raadiot palju vähem kui vaadatakse televiisorit.

Enne faktiliste andmete kogumist tuli põhjalikult tutvuda käsitletava probleemiga seotud kirjandusega. Võimaluse selleks andis kõigepealt ajakirjandus, eriti ajalehed "Rahva Hääl" ja "Edasi", kus on ilmunud kirjutisi televisiooni mõjust ühiskondlikule elule, sealhugas ka lastele.[1]

---

[1] L. I l v e s , Õpilased ja televiisor, "Nõukogude Õpetaja" 28. jaan. 1967.

K. K a l l e m a a , Televisioon ja lapsed, "Edasi" 10. juuli 1968.

H. P a l a m e t s, Meie õpilased ja televisioon, "Edasi" 14. sept. 1968.

P. R o n d i e r r e, Mõtisklusi televisioonist, "Edasi" 2.-6. juuli 1965.

Kuidas mõjub televisioon lastele, "Rahva Hääl" 29.apr. 1965.

Materjali televisiooni kui uue kommunikatsioonivahendi arengust, tähtsusest ja ühiskondlikest funktsioonidest meil ja kapitalismimaades andsid mitmete nõukogude autorite monograafiad ja artiklite kogumikud.[1]

Koolisaated on meie teleprogrammides suhteliselt noor saateliik, kuid ka nende kohta on ilmunud brošüüre, milles tutvustatakse erinevate telestuudiote kogemusi õpilassaadete alal.[2]

Kaua oli lahendamata Eesti Televisioonis telekooli küsimus. Pärast Poola ja Ungari televisioonistuudiote sellealaste kogemuste avaldamist ajalehes "Rahva Hääl" ja mitmete meie vabariigi autorite artiklite ilmumist, sündis lõpuks 1966. aasta jaanuaris ka Eesti Televisioonis õpilassaade "Telekool", mille ülesandeks sai õpilaste ainealaste teadmiste laiendamine, süvendamine ja kinnistamine ning õppematerjali illustreerimine näitlike vahenditega, mis koolidele polnud kättesaadavad.[3] Nende

---

[1] - Искусство телевидения, Москва 1968.
Э.Багиров, И.Кацев, Телевидение XX век, Москва 1968.
А.Юровский, Об искусстве телевидения, Москва 1965.
П.Московский, Роль радио и телевидения в коммунистическом воспитании советского народа, Москва 1967.

[2] - Телевидение - помощь школе, Москва 1966.

[3] Tähelepanu, siin telekool! "Rahva Hääl" 23.dets.1965.

materjalidega tutvumine aitas paremini mõista "Telekooli" ülesandeid ja otstarvet, võrdlemine teiste sotsialismimaade telekoolide tööga aga leida puudusi meie õpilassaadete toimetuse töös ja teadmisiandvate saadete propageerimisel.

Mõningaid andmeid televisiooni mõjust lastele ja televisiooni ülesannetest noore põlvkonna kasvatamisel pakkusid Saksa Demokraatliku Vabariigi väljaanded.[1]

Pikemat aega viibis Ameerika Ühendriikides Poola teadlane J.Toeplitz, kes tutvus seal USA kino ja televisiooniga. Oma tähelepanekud on ta kokku võtnud ulatuslikus töös,[2] mille lugemine aitas mõista USA televisiooni eesmärke ja ülesandeid. Kuna teos sisaldab mitmete USA ühiskonnategelaste arvamusi oma maa televisiooni kohta, siis andis see materjali kõrvutamiseks sotsialismimaade televisiooniga.

Nõuandeid sotsioloogilist laadi uurimuste läbiviimiseks andis Vabariikliku Sotsioloogiliste Uurimuste Ühiskondliku Instituudi väljaanne, mis on tõlgitud saksa sotsioloogi E.Noelle raamatu üksikutest

---

[1] Kinder sagen aus, "Wochenpost" nr. 24 1964.
- Film, Fernsehen, Filmerziehung, Nationales Zentrum für Kinderfilm und -fernsehen der Deutschen Demokratischen Republik, Heft I 1968.

[2] Е.Т е п л и ц, Кино и телевидение в США, Москва 1966.

peatükkidest. Kuigi raamat on pärit kodanlikust ühiskonnast, annab ta ülevaate sotsioloogilise küsitlemise metoodikast, mida on võimalik ka meil kasutada.[1]

Pärast kirjandusega tutvumist, ankeetide ja vestluse plaani koostamist ning kirjandite teemade väljatöötamist algas praktiline uurimistöö.

Televisioonialane küsitlus viidi läbi Kohtla-Järve rajooni 7 koolis: Aseri, Iisaku ja Püssi keskkoolis ning Illuka , Pagari, Sinimäe ja Toila 8-kl. koolis 1968. aasta oktoobris-novembris ja 1969. aasta märtsis.

4.-8.klassi õpilased täitsid ankeedi/vt.lisa nr.1/. Iga õpilane vastas ankeetküsimustele individuaalselt selleks eraldatud tunnis ankeedi korraldaja ja õpetaja juuresolekul. Ankeedile võis õpilane märkimata jätta oma perekonnanime, kuid eesnime ja perekonnanime esitähe märkimine oli kohustuslik.Peaaegu kõik õpilased kirjutasid ka perekonnanime. Ankeedile vastas 1968.aasta oktoobris-novembris 253 õpilast:4.klass -44, 5.klass - 54, 6.klass - 45, 7.klass - 56 ja 8.klass - 54 õpilast.

Pärast uute saadete "Horoskoop", "Trips-traps-trull" jt. ilmumist viisime läbi täiendava küsitluse telesaadete meeldivuse kohta. Lisaks ankeedis esitatud telesaadetele sisaldas küsitlus nüüd veel saa-

---

1 Sotsioloogilised küsitlused, Tallinn 1967.

teid: "Horoskoop" , "Trips-traps-trull", "Stopp","Lasteekraan", ja "Humakefü-munupu kabinet".

Täiendavale ankeedile vastasid 4.-8. klassini 129 õpilast: 4. klass - 21, 5. klass -22 , 6. klass - 36 , 7. klass - 24 , 8. klass - 26 õpilast.

Lisaks ankeedile kirjutasid 5.-8. klassi õpilased klassikirjandi teemadel "Televisioon ja mina" ning "Miks ma hindan televisiooni". Esimesel teemal kirjutasid ainult Toila 8-kl. Kooli õpilased: 5. klassist - 24 õpilast, 6. klassist - 15 õpilast, 7. klassist - 14 õpilast ja 8. klassist - 12 õpilast. Teisel teemal kirjutasid peale Toila kooli õpilaste veel Aseri, Püssi ja Iisaku koolide õpilased. Üldse kirjutati 239 kirjandit, mis klasside lõikes annavad järgmised arvud: 5. klass - 58, 6. klass - 53 , 7. klass - 65 ja 8. klass - 63 kirjandit.

4 kooli õpilastele / kokku 32 õpilast / oli tehtud ülesandeks pidada televiisori vaatamise päevikut. Esimene rühm õpilasi - 7 õpilast Toila 8-kl. Kooli 7.klassist - pidas päevikut 1968. aasta 15. septembrist - 15. oktoobrini. Teine rühm - õpilased Aseri, Püssi, Iisaku ja Toila kooli 6.-8. klassist, kokku 25 õpilast - pidas päevikut 5.-12. märtsini 1969. Päevikusse märgiti vaadatud telesaate nimetus, kuupäev, kellaaeg ja lühidalt arvamus saate kohta.

Küsitlus 1.-3. klassini toimus vestluse teel. Õpi-

lastega vesteldi Sinimäe, Illuka, Pagari, Iisaku ja Toila koolis 1968. aasta oktoobris-novembris, ning 1969. aasta märtsis. Kokku küsitleti 124 õpilast: 1. klassist - 36 õpilast, 2. klassist - 48 ja 3. klassist - 40 õpilast. Vestlus toimus individuaalselt, ilma teiste õpilaste juuresolekuta, et õpilaste endi teadmised ja arvamused saaksid ilmneda võimalikult häirimatult. Küsitletud õpilane jäi klassi, et ta järjekorda ootavatele õpilastele ei saaks vestluse sisu teatavaks teha. Selliselt toimus vestlus ilma kõrvaliste mõjudeta, kuid kindla plaani alusel, mis on antud lisas nr. 2 .

Üldse küsitlesime Kohtla-Järve rajooni ligi 2500-st noorema ja keskmise kooliea õpilasest 423 , neist 158 kahel korral.

Õpetajate arvamuste väljaselgitamiseks korraldati ankeet õpetajaile / vt. lisa nr. 3 /. Ankeedile vastasid Toila, Iisaku, Sinimäe ja Pagari koolides kokku 22 õpetajat.

Küsitlus hõlmas ka lastevanemaid, kuid vähesel määral, nii et kaalukate järelduste tegemiseks sellest materjalist ei piisa. Lastevanemate arvamus oli vajalik peamiselt töös tehtud järelduste kontrollimiseks.

Kuigi uurimus piirdub ainult ühe rajooniga, võib käesoleva töö järeldusi laiendada meie vabariigi kogu noorema ja keskmise kooliea õpilaskonnale. Et õpilaste arvamused ja maitsed erinevais kohtades on väga sarna-

sed, seda näitasid TRÜ ajaloo osakonna kaugõppe üliõpilaste poolt Rakkes, Vaekülas, Märjamaal ja Pärnu II Keskkoolis korraldatud küsitlused telesaadete järjestuse kohta vastavalt meeldivusele / vt. lisa nr. 4 /. Sellepärast ei oleks väär pidada Kohtla-Järve rajooni koolide õpilaste arvamusi väga lähedasteks noorema ja keskmise kooliea õpilaste enamiku arvamusele.

1969. aasta märtsis saatsime Eesti Televisioonile kirja, milles palusime andmeid selle kohta, millise osa "Hroskoobi" kirjasaatjaist moodustavad õpilased. Kahjuks Eesti Televisioon ei leidnud võimalust vastamiseks.

Kõigile Kohtla-Järve rajooni koolidele, kus küsitlus läbi viidi, avaldame tänu vastutulelikkuse ja osutatud abi eest.

Küsitluse tulemuste üldistamine lubab väita, et televisioon etendab väga tähtsat osa meie õpilaskonna vaba aja sisustamisel, silmaringi laiendamisel, arvamuste, huvide ja maitsete kujundamisel. Oluline on siin ainult jälgida, et see toimuks sotsialistlikule ühiskonnale vajalikus suunas.

I peatükk

TELEVISIOON KUI ÜHISKONDLIKU ELU FAKTOR

1. Televisiooni mõjust ühiskondlikule elule.

UNESCO andmeil müüdi maailmas 60-ndate aastate esimesel poolel päevas 10000 televiisorit ja 50000 inimest muutus televaatajaks. Maakeral tegutses üle 2000 saate- ja translatsioonijaama, televiisorite üldarv aga ulatus 120 miljonini.[1] 60-ndate aastate teisel poolel loendati maailmas üle poole miljardi televisioonivaataja - keskmiselt 4 inimest televiisori kohta.[2] Oma televisioonisaateid vaatavad Egiptus ja Brasiilia, tihedasti asustatud India ja pooltühi Austraalia. 19 Lõuna-Ameerika riigis on oma televisioon. Televisiooni alal

---

[1] P. Romdierre, Mõtisklusi televisioonist, "Edasi" 2. juuli 1965.

[2] И. Андроников, Окно в мир, - Искусство голубого экрана, Москва 1968, стр. 32.

enamarenenud maadeks loetakse Jaapanit ja USA-d.[1]

Televisiooni levikule USA-s annab Poola ajakirjanik J. Toeplitz järgmise iseloomustuse: "Kõige varasemast lapsepõlvest kuni kõrge vanaduseni elab Ameerika Ühendriikide kodanik maailmas, mis on küllastunud ja üleküllastunud liikumisest. Kodus - televiisor, kinos - filmid. Filmid ja televiisor on isegi lasteaias ja koolis, tehases ja kontoris, kirikus ja klubis, koosolekutel ja kongressidel. Televiisorite ekraanid on suurusega alates väikestest ja lõpetades hiiglasuurtega, kujult aga ruudu -, poolringi- või ristkülikukujulised. Nad ümbritsevad inimest igast küljest." [2] Selline grandioosne kommertstelevisiooni levik, arvestades ka sealsete teleprogrammide sisu, ei saa küll midagi head tuua Ameerika ühiskonnale.

Nõukogude Liidus andsid 1967. aastal televisiooni-saateid regulaarselt 170 saatjat, millest 123 pakkusid iseseisvaid pragramme. Saatjate poolt haaratud territooriumil elab ligi 100 miljonit inimest. Meie maal on üle 19 miljoni televiisori /1967. aasta andmed/. [3]

---

[1] P. R o n d i e r r e, Mõtisklusi televisioonist, "Edasi" 2. juuli 1965.

[2] Е.Т е п л и ц, Телевидение в США, Москва 1966, стр.258.

[3] П.М о с к о в с к и й, Роль радио и телевидения в коммунистическом воспитании советского народа, Москва 1967, стр. 5 и 26.

Eesti NSV-s oli 1968. aasta keskel 270000 eraisikute valduses olevat televiisorit ja kokku enam kui 700000 televisioonivaatajat.[1]

Televisiooni kui kommunikatsioonivahendi kiire levik on põhjustanud palju vastuolulisi arvamusi tema ühiskondlikust osast.Teda on nimetatud aknaks maailma, mille kaudu on võimalik näha peaaegu kõiki maailmas toimuvaid tähtsamaid sündmusi:rahvusvahelisi noorsoofestivale, olümpiamänge,kosmonautide viibimist kosmoses.On aga ka neid, kes väidavad, et vaatamata kõigele heale kasvatab televisioon laiskust, apaatsust, passiivsust.Koos sellega, et ta avas akna maailma, sulges televisioon inimese oma kodu nelja seina vahele, muutes ta sündmustele aktiivsest kaasaelajast passiivseks pealtvaatajaks.

Eriti skeptiliselt on televisiooni suhtes meelestatud kapitalistlike maade uurijad. Prantsuse ajakirjanik P.Rondierre nimetab televisiooni epideemiaks, mis maailmas möllab ja viiruseks, mis levib ennenägematu kiirusega.[2] Põhjuseks, mis sunnib kapitalistlikes maades televisiooni nii ränkade sõnadega süüdistama, on sealsed teleprogrammid, mille sisu vaataja vaimu ei rikasta, vad müristab. Üheks tõendiks selle kohta on Bos-

---

[1] Pilk meie televisiooni eilsele, tänasele ja homsele, "Rahva Hääl" 19. juuli 1968.

[2] P. R o n d i e r r e, Mõtisklusi televisioonist, "Edasi" 2. juuli 1965.

toni ülikooli professori D.L. March'i mõned aastad tagasi öeldud sõnad: "Kui meie kaasmaalaste seas televisioonivaatajate arvu kasvamine jätkub, siis, arvestades meie teleprogrammide idiootlikku sisu, võib kinnitada, et me kasvatame mõdrameelseid." [1]

Nõukogudemaal ollakse televisioonist üldiselt heal arvamisel, kohati aga võib-olla liigagi vaimustatud. Televisioon kui ühiskondliku elu faktori aadressil on lausutud kiidusõnu rohkem, kui on püütud asjale kriitiliselt läheneda. Sealjuures lähtutakse peamiselt aprioorsetest arutlustest, sest ulatuslikumad praktilised uurimused televisiooni mõjust nõukogude ühiskonnas puuduvad. Muidugi, arvestades meie maa teleprogrammide sisulist külge, ei kujuta meie televisioon endast mingil juhul sellist ohtu, nagu arvab Ameerika Ühendriikide kohta D.L. March. Televisiooni hea või halb mõju oleneb kõigepealt sellest, kuidas ja millistel eesmärkidel teda kasutatakse. Nõukogude televisiooni ülesandeks on vaatajale informatsiooni andmine ning selle kaudu tehtav kommunistlik kasvatustöö. Mitmekesiste saadete kaudu propageerib nõukogude televisioon marksistlik- leninlikku teooriat ja kommunistliku ülesehitustöö saavutusi, teeb suurt tööd Nõukogude rahvaste sõpruse tugevdamisel ja töötajate es-

---

[1] Э.Багиров, И.Кацев, Телевидение XX век, Москва 1968, стр.22.

teetilisel kasvatamisel. Kuid teatud negatiivsed mõjud ei puudu ka meie ühiskonnas. Kuigi meil sellekohased uurimused puuduvad, võib arvata, et ka nõukogude televaatajad jaotuvad kahte suurde kategooriasse: esimesed valivad teleprogrammist selle, mis neile meeldib, arutavad, vaidlevad nähtu üle, teised neelavad absoluutselt kõike, mida neile pakutakse. P. Rondierre annab viimastele televiisori vaatamise momendil järgmise iseloomustuse: "Nad istuvad avatud või poolavatud suuga, mõjatuvad lauale või toetuvad tugitooli seljale, näod ühtemoodi tardunud, tühjad, tuimad ja samal ajal pingsad." [1] Selline vaataja ei tee pisimatki jõupingutust maailma tundmaõppimiseks, vaid ootab, mida talle suvatsetakse pakkuda; ei otsi, vaid võtab vastu; ei tungi sügavusse, vaid libiseb pinnal. Lühidalt - ta lihtsalt istub ja ootab. Selline päevast päeva kestev tardumus viib lõpptulemusena mõtte seiskumisele, vaimsele passiivsusele. Siit järeldub, et televisiooni mõju oleneb ka sellest, kuidas vaataja ise mõistab tema otstarvet.

Televisiooni eksisteerimise paarikümne aasta vältel on täheldatud tema mõju ühiskondliku elu mitmesugustele nähtustele. Kinokülastajate arv on tunduvalt vähenenud. Mõnedes kapitalistlikes maades on televisiooni

---

[1] P. R o n d i e r r e, Mõtisklusi televisioonist, "Edasi" 4. juuli 1965.

levik mõjunud isegi kirikuskäijate arvule.1965. aastal korraldati Inglismaal küsitlus seoses kirikute tühjenemisega. Küsimusele, kus nad siis kiriku asemel käivad, saadi vastuseks: istuvad kodus televiisori ees.[1]

On täheldatud ka sellist nähtust, nagu tänavate tühjenemine õhtuti. Enne televisiooni ilmumist oli inimestel kombeks ilmuda õhtul tänavale ja hingata enne uinumist värsket õhku. Nüüd aga on õhtuti tänavad tühjad, sest kõik ruttavad koju televiisori ette, et mitte jätta vahele seal pakutavat.[2]

Televiisor on endale võtnud ka perekonnaelu reguleerimise funktsiooni. Mõnede andmete järgi on alates televisiooni ilmumisest abielulahutuste arv maailmas vähenenud 7%.[3]

Taanis näitas elanikkonna küsitlus, et rohkem kui 15% valijaist muutis telesaadete mõjul oma poliitilisi tõekspidamisi. Ameerika Ühendriikides on kahanenud mängukaartide müük, arhitektid otsivad ümaraid vorme võõrastetoa mööbli jaoks, dekoraatorid mõtlevad välja tugitoole, kus oleks võimalik õhtust süüa otse kandikutelt,

---

[1] Kus nad siis käivad? , "Rahva Hääl" 18.nov.1965.

[2] Э.Багиров, И.Кацев, Телевидение XX век, Москва 1968, стр.12.

[3] Samas, lk. 13.

pööramata pilku ekraanilt. Ameerika sotsioloogide tähelepanekute järgi on alkohoolsete jookide müük restoranides ja baarides tagasi läinud, see-eest aga tõusnud väljamüük kauplustes. [1] Nii et alkoholivastases võitluses televisioonist abi ei ole loota.

Need ja teised mõjud võivad tunduda pisiasjadena, kuid ühiskonnas võivad pisiasjad aja jooksul muutuda otsustavaks. Sellepärast, rääkides televisiooni ühiskondlikust osast, ei tohi jätta kahe silma vahele ka pisiasjadena tunduvaid fakte. Seda enam, et televisiooni levik maailmas haarab üha laiemaid masse, mille tõttu ka tema mõju suureneb. Televisioon võib muutuda suure ühiskondliku progressi tõukejõuks. Kõik oleneb sellest, kuidas kasutatakse ära selles tehnilises leiutises peituvaid võimalusi.

2. Televisiooni kohast massikommunikatsiooni vahendite süsteemis.

Televisioon leiutati vajadusest laiendada ja tugevdada inimeste-vahelisi visuaalseid sidemeid. Raadio, telegraaf ja telefon hävitasid vahemaad ja tegid võimalikuks luua hetkeliselt kontakt inimeste vahel, kes asuvad meie planeedi erinevais kohtades. Teaduse ja teh-

---

[1] P. Rondierre, Mõtisklusi televisioonist, "Edasi" 6. juuli 1965.

nika edasine areng muutis võimalikuks mitte üksi kuulda, vaid ka näha kaugete maade taha.Ajakirjanduse,raadio ja kino kõrvale asus pärast Teist maailmasõda televisioon, mis peagi mitmed nende funktsioonid endale võttis, omades sealjuures terve rea eeliseid. Kui kino ja teater eeldavad inimeste kogunemist ühte kohta, nende lahkumist kodust, siis televisioon võimaldab kuulda-näha kodust lahkumata. Raadio puhul pole vajadust kodust lahkuda ja raadio teel edasi antud sõna võetakse samuti vastu otseselt ja üheaegselt paljude inimeste poolt, kuid raadiol puudub visuaalsus.Nägemine on aga see meel, mille kaudu inimene saab põhilise informatsiooni ümbritsevast maailmast. Peamine erinevus raadio ja televisiooni vahel ongi selles, et raadio mõjub ainult inimese kuulmismeelele, televisioon aga ka nägemismeelele.Visuaalne materjal tundub aga alati tõepärasem. Ja lõpuks valdab televisioon tegelikkuse peegeldamiseks ka selliseid k u n s t i l i s i vahendeid, milliseid ei ole teatril,kinol, ajakirjandusel ega raadiol.[1] Televisioon on muutumas kunstiks, mis areneb ainult talle omaste seaduste järgi.

Omades teiste kommunikatsioonivahendite ees rea eeliseid, on televisioon kujunenud omamoodi võistlejaks

---

[1] А.Ю р о в с к и й, Об искусстве телевидения, Москва 1965, стр.8.

raadiole ja kinole, ühtlasi stimuleerides nii kino kui raadio arengut. Kardetud võistlejast ettejõudmiseks otsib kino üha uusi vahendeid - nii sisulisi kui ka tehnilisi. Kunagise kitsa ekraani tõrjusid välja laiekraan ja suureformaadiline ehk pikkekraan, mis tekitab ka mõningase ruumilise taju. Seda süvendab omakorda ruumiline helitaust. Hea kaasaelamise mulje loob oma kumera ekraaniga panoraamkino. Ringekraankino võimaldab näha ka kõrvale ja end ringi pöörates koguni selja taha. Polüekraankino mitmel ekraanil on näha üheaegselt arenevaid omavahel seoses olevaid sündmusi.[1] Kineastid leiutavad üha uusi vahendeid, et säilitada kinopublikut.

Raadiotöötajad on hakanud enam tähelpanu osutama raadiosaadete sisule ja vormile. Lähemaks näiteks on Eesti Raadio edukas vastuseis oma inimlike programmidega televisiooni pealetungile. Ka transistorraadiote valmistamine teenib sama eesmärki.

Televisiooni eriline võlu seisneb selles, et ta võimaldab näha samaaegselt toimuvat tegelikku elu. Mitte ükski ajakirjaniku jutustus sündmusest, ka kõige emotsionaalsem ja ilmekam, ei asenda meile võimalust sündmust ise näha. Seega andis televisioon meile enneolematu võimaluse jälgida sündmusi nende toimumise momendil.

---

[1] H. R i i k o j a , Telefantaasiat, "Edasi" 19. juuli 1966.

Olles rea tähtsate teatri, kino ja raadio omaduste sünteesiks, on televisioon muutunud eripäraseks informatsiooni, propaganda ja esteetilise kasvatuse vormiks.

3. T e l e v i s i o o o n i f u n k t s i o o n i d.

Meie sajandil, kiire elutempo ja sündmuste vaheldumise sajandil, on väga tähtis saada toimuvast teada nii kiiresti kui võimalik. Nõukogude Liidus ilmus 1966. a. ligi 7700 ajalehte, 4000 erinevat ajakirja, aastas jõudis lugejani 1,2 miljardit raamatut ja brošüüri, inimeste kodudes lülitati sisse üle 70 miljoni raadio [1], ja kui juurde arvata veel laialdane televisioonivõrk, saame suure hulga informatsioonikanaleid. Teatud ühiskondlikul arenguastmel olid ajaleht ja ajakiri ainuvalitsejaiks informatsiooni edasiandmisel. Raadiovõrgu arenguga ilmus ajalehele konkurent, kuid ajaleht säilitas oma eelised võrreldes raadioga. Eelkõige annab ajaleht informatsiooni valiku võimaluse: mittehuvitava võib lugemata jätta, vähemhuvitavat pealiskaudselt lugeda, huvipakkuvasse põhjalikumalt süveneda. Ajalehe suur eelis on ka tema püsivus - võimalus ka hiljem lugeda, kui selleks tekib soov või vajadus. Pealegi võib inimene aja-

---

[1] A. T a m r e , Raadio - televisioon - ajaleht, "Rahva Hääl" 13. okt. 1966.

lehe kaudu informatsiooni hankida ajaliselt siis, kui see talle kõige sobivam on.

Raadio eeliseks on operatiivsus. Rääkimata otseülekannetest sündmuskohtadelt, on raadio kaudu võimalik anda ka muud informatsiooni kiiremini, kuna ajalehe trükkimine ja levitamine võtab teatud aja. Raadio plussiks on veel see, et kuulamise ajal võib tegelda millegi muuga, kuid ajaleht hõivab inimese täielikult.

Televisiooni ilmumine tõi juurde visuaalse komponendi, mis kinnistab saadud informatsiooni tugevamini mällu. Peale selle, et televisioon sündmuse nähtavaks muudab, on tal teisigi võimalusi informatsiooni vahendamise mitmekesistamiseks: silmapilgu vältel võivad televiisori ekraanil vahelduda erinevad maad ja linnad, videomagnetofon võimaldab korrata olulisemat näidatust.

Muidugi on televisiooni informatsiooni ja propaganda vormid sarnased nendele žanritele ja vormidele, millised on välja töötanud ajakirjandus, kino ja raadio pikema aja jooksul. Need on intervjuu, reportaaž, vestlus, loeng jm. Kuid televisiooni eelis seisneb selles, et tal on võimalus kõiki neid vorme kasutada, kuna ajakirjandus, kino ja raadio võivad neist kasutada ainult osa. Nii ei saa dokumentaalfilm kasutada loengut, ajakirjandus ei saa edasi anda elavat vestlust, raadio aga ei võimalda näha sündmust ennast. Televisioon on aga mitmesuguste väljendusvahendite sümtees ning omab seetõttu suurt tähtsust

informatsiooniallikana.

Rääkides informatsioonist, me mõtleme eelkõige poliitilist informatsiooni, mis hõlmab enamiku aja nn. päevauudiste saadetest. Poliitilist informatsiooni annavad maailma telekeskused edasi mitu korda päevas 15-20 minutilise kestusega. Enamikes kapitalistlikes maades aga moodustab poliitiliseks informatsiooniks kulutatud aeg 30 % saadete kogupikkusest. [1] Kuid ka sotsialismimaade teleprogrammides on poliitilisel informatsioonil oluline koht. Eriti tähelepanuväärne on viimasel ajal Poola televisiooni areng poliitiliste uudiste edasiandmise osas. Poola kasutab informatsiooni saamiseks nii sotsialistlike kui ka mitmete kapitalistlike riikide / Kanada, Jaapan, USA, Inglismaa / telekeskusi ning tegutseb selletõttu operatiivsemalt poliitiliste uudiste edasiandmisel kui ükski teine sotsialismimaa. [2]

Uudiste edasiandmise vormideks on kõigepealt suuline informatsioon: diktor loeb ette uudise teksti. Ekraani tagapõhjaks on kas geograafiline kaart, pilt või muu dekoratsioon. Teiseks mooduseks on diktori suulise informatsiooni täiendamine kino- või fotodokumen-

---

[1] Э.Багиров, И.Кацев, Телевидение XX век, Москва 1968, стр.90-91.

[2] Samas, lk. 92.

tidega. Informatsiooniga võivad televisioonis esineda ka ajakirjanikud, kes üheaegselt uudise teatavaks tegemisega ka kommenteerivad sündmust. Viimane vorm on eriti kasutusel USA-s, kus diktor peaaegu kunagi ei loe uudiseid, vaid seda teevad kommentaatorid, kellel on hea erialane ettevalmistus ja kes selletõttu oskavad veenvalt sündmust edasi anda, mõjutades sellega ka vaatajat soovitud suunas.

Ka nõukogude televisioonis on enam hakatud kasutama väliskommentaatorite esinemisi ja kahtlemata õigustab see informatsioonivorm end rohkem kui ainult diktori esinemine.

Peatumata pikemalt kapitalistlike riikide teleinformatsioonil, tuleb ainult märkida, et sealse informatsiooni peamiseks eesmärgiks on sensatsiooni tekitamine ja vaenu äratamine sotsialismimaade vastu. Mõnede kapitalistlike maade kommentaatorite sõnade järgi ei pretendeerigi nende maade teleinformatsioon objektiivsusele, kuna see olevat mõttetu - tähtis on, et uudis oleks sensatsiooniline, et võimalikult rohkem inimesi sellest teada saaks ja mis peaasi - et ta oleks esitatud vajavajalikust / s.o. kommunismivastasest - autori märkus / vaatevinklist. [1] Siinkohal peab märkima nõukogude tele-

---

[1] Э.Багиров, И.Кацев, Телевидение XX век, Москва 1968, стр.95.

visioonikeskuste poolt edasiantava informatsiooni printsipiaalset erinevust kapitalistlike riikide analoogilistest saadetest. See erinevus seisneb sündmuste objektiivses peegeldamises, sest meie telekeskused peavad informatsiooni esmaseks väärtuseks tema tõepärasust.Meie päevauudiste saadete toimetused püüavad üha operatiivsemalt informeerida elanikkonda ning samal ajal rikastada saateid visuaalse materjaliga. Enamikku kodumaal toimuvatest tähelepanuväärsetest sündmustest on meil võimalik näha kas toimumise momendil või mõne tunni möödudes videomagnetofoni vahendusel. Saavutusi on ka uudiste saadete illustreerimisel kino- ja fotodokumentidega, kuid sel alal on veel vajakajäämisi. Liialt sageli piirdub informatsioon ainult teate ettelugemisega, kusjuures see sarnaneb sõna-sõnalt ajalehes avaldatud teatega. Rahule ei saa jääda ka välisinformatsiooniga, mis ei ole veel vajalikku operatiivsust saavutanud.

Televaatajad seavad saadetele ikka uusi nõudmisi. Nad ootavad televisioonilt ajalehele täiendavat informatsiooni, elavaid ja eredaid kommentaare, mis avardaksid silmaringi ja aitaksid sündmusest paremini aru saada.

Nõukogude televisioonivaatajale on hästi tuntud saated "Uudiste teatejooks" / "Estafeta novostei" /, "Aeg ja sündmused" / "Vremja i sobõtija" / jt. , mille kaudu antakse informatsiooni ühiskondliku, poliiti-

lise ja kultuurielu tähtsamatest sündmustest meil ja välismaal.

Televisioonil on suuri võimalusi kujunduslike vahendite abil veenvalt avada selle või teise fakti olemust. Mida rikkamad on stuudiod filmilintide, fotode, diapositiivide, kaartide, skeemide jm. materjali poolest, seda rohkem on televisioonil võimalik täita oma osa informatsioonia llikana.

Televisioonil kui visuaalsel informatsioonia llikal on ka negatiivsed küljed, mis ilmnevad siis, kui antava informatsiooni hulk liiga suureks kujuneb. Informatsiooni vool sunnib inimesele peale oma rütmi. Sel kombel vaataja küll kogub informatsiooni, kuid tal puudub võimalus seda analüüsida. Siit tuleneb üks televisiooni ohtudest - pealesurutud arvamus. Sellist moodust kasutavad eriti kapitalismimaad, kus televisioon on sageli ideoloogilise sõja relvaks. Iseloomustades televisiooni mõju ühiskondlikule arvamusele, ütles Prantsuse parlamendi saadik A. Diligent: "Ühe õhtu jooksul on televisioonisaade võimeline veenma miljoneid kodanikke selles, et see ja see institutsioon on hea aga see ja see halb. Paar reportaaži näiteks võivad enamikku veenda ratsionaliseerimise vajalikkuses, teised reportaažid aga veenavad neid ilma erilise vaevata vastupidises." [1] Sellise võime omab televisioon ainult tänu

---

[1] P. R o n d i e r r e , Mõtisklusi televisioonist, "Edasi" 4. juuli 1965.

ühele omadusele - et ta lisandab häälele ka kujutise. Just see ja mitte mingi muu omadus, ka mitte auditooriumi suurus, annab televisioonile erilise koha mitte üksi informatsiooni- ja propagandavahendite hulgas, vaid ühiskonnas üldse.

Kui inimene vaatab pidevalt televiisorit, jääb tal palju vähem aega raamatute lugemiseks. Seega peab televisioon mingil määral endale võtma ka kirjanduse ülesanded. Kuna inimene loeb mitmesuguseid teoseid - ilukirjandust, populaarteaduslikke väljaandeid, õpikuid jm. , tuleb televisioonil seda arvestades anda teadmisi igalt alalt. Televisioon omab võimalust mitte üksi anda mitmekesiseid teadmisi; vaid seda teha ka mitmesuguste meetoditega: pidada loenguid, kasutada selliseid näitlikke vahendeid, mis tavaliselt pole kättesaadavad / dokumentaalfilmid jm. /. Televisiooni abil on võimalik korraga suurele auditooriumile edasi anda teadmisi ükskõikmilliselt alalt, levitada eesrindlikke töökogemusi, anda praktilist nõu.

Televisioon võib teadmisi anda kas propageerimise, tutvustamise või õpetamise vormis. Seda tehakse populaarteaduslike filmide, teaduse- ja kultuuritegelaste vestluste ja loengute abil, demonstreeritakse katseid.

Televisiooni kui teadmiste levitamise vahendi suhtes on ka kahtlusi. Lähtutakse sellest, et televisioon, tänu oma visuaalsele iseloomule, mõjutab eelkõige tund-

musi, mitte aga teadvust. Selle tõttu ei saavat ta teadmiste andjana suurt tähtsust omada, sest ekraan opereerib kujunditega, mitte mõistetega. [1] Kuna aga seni faktid televisiooni vähesest efektiivsusest õpetamisel puuduvad, jääme arvamuse juurde, et televisioon suudab ka teadmiste levitajana anda oma panuse ühiskonnale.

Kapitalistlikes riikides ollakse sageli televisiooni kui kui teadmiste andja suhtes hoopis eitaval seisukohal. Väidetakse, et televisioon on võimeline uudishimu äratama, otsingutele tõukama, sundima vajalikku raamatut läbi lugema, kuid ta ei ole võimeline tadmisi andma selle sõna täielikus mõttes. "Mitte ükski Brasiiliale pühendatud reportaaž, mitte ükski, isegi tervikuna intervjuudest koosnev, ei suuda asendada raamatut," [2] kirjutab P. Rondierre. Ta väidab, et teadmiste andmist televiisoris takistab ka alati piiratud aeg. Tulemuseks olevat illusioon, nagu oleks pärast saadet kõik selge ja arusaadav. P. Rondierre ei märgi, millistel vaatlustel tema väide põhineb, seda enam on see küsimus vaieldav. Ka ajalehe artikkel on mahult piiratud ega võimalda esitada seda, mida sisaldab ulatuslik raamat, kuid ometi me ei süüdista aja-

---

[1] Э.Багиров, И.Кацев, Телевидение XX век, Москва 1968, стр.75.

[2] P.Rondierre, Mõtisklusi televisioonist, "Edasi" 3.juuli 1965.

lehte pealiskaudsuses, sest kõigil on selge, m i d a ja k u i p a l j u ajalehelt nõuda saab. Seega ei saa ka väita, et teadmisi andvad saated oleksid televiisoris ülearused, et nendest vaatajaile mingit kasu ei oleks. Nii ajalehel, raamatul, raadiol kui ka televisioonil on oma vahendid ja võimalused teadmiste levitamiseks.

Nõukogude televisioon peab informatsiooni järel oma peamiseks ülesandeks teadmiste levitamist ja selle kaudu tehtavat kasvatustööd. Kesktelevisioon annab selliseid saateid, nagu "Kuulsate inimeste elust", "Sulle, teadmishimuline", "On sellised linnad, on sellised inimesed" jt., mille kaudu antakse teadmisi meie maa ja rahva elust,tähtsamatest sündmustest meil ja mujal maailmas.

Mõnikord minnakse televisioonis teadmiste andmisel ka ebaõiget teed. Saates püütakse vaatajat rohkem hämmastada ootamatustega, rõõmustada mitmekesisusega, unustades tõsiduse ja sügavuse. Kardetakse, et vaataja ei tunne huvi tõsiste asjade vastu. Selliselt muudetaksegi vaataja diletandiks, kes on kõigest pealiskaudselt kuulnud, kuid ei tea tegelikult midagi. Kas tulevikus suudetakse täielikult vigu vältida, oleneb televisioonitöötajaist, sellest, kuivõrd hästi nad tunnevad vaatajat ja televisioonis peituvaid võimalusi ja kui hästi nad oskavad seda kõike ära kasutada.

Ükskõik kui suur ka oleks televisiooni tähtsus

uute teadmiste levitajana, poliitilise informatsiooni allikana ja propaganda_vahendina, jääb tema üheks funktsiooniks inimeste vaba aja sisustamine meelelahutusliku kavaga. Tänapäeva kiire elutempo juures vajab iga inimene aeg-ajalt täielikku lõdvestust, mida televisioon saab küllalt hästi võimaldada. Pealegi ei ole meelelahutuslike saadete ülesandeks üksnes ajaviite pakkumine, vaid tal on ka kaugemaleulatuvaid eesmärke. Eelkõige vaataja esteetilise maitse kujundamine, uute muusikapalade propageerimine, interpreetide tutvustamine, ülevaadete andmine kultuurielu sündmustest jne. Viimased on ühtlasi informatsioonilist laadi saated, kuhu kuuluvad kõigepealt mitmesugused kontsertide ülekanded. Tänu televisioonile oli võimalik jälgida selliseid kultuurielu sündmusi, nagu estraadilaulude festivalid Sopotis, Bratislavas ja Rostockis. Nendes ülekannetes ilmnesid kõige selgemini televisiooni tugevad küljed: näha kodust väljumata kontserti, millele pääsemine oleks meie televaatajaile praktiliselt võimatu. Seejuures näha isegi paremini kui need, kellel õnnestus kontserdist vahetult osa võtta. Loomulikult läheb televiisoriekraanil toimuvast ka palju kaduma, sest puudub elav side esinejatega. Sellepärast ei saa ka kõne alla tulla teatri täielik asendumine teleteatriga. Elamus, mille annab teater, on sügavam televiisoris saadud elamusest.⌠Peale kontsertide ja kontsertfilmide on kõik telestuudiod loonud origi-

naalseid meelelahutussaateid. Mitmed neist teritavad ühtlasi vaataja vaimu, sunnivad teda kontrollima oma teadmisi ja muudavad vaataja saatest osavõtjaks. Niisuguseks saatevormiks on eelkõige viktoriinid, kus sageli pannakse proovile mitte üksi vaataja teadmised, vaid ka fantaasia ja teravmeelsus.

Meelelahutust televisioonis pakuvad veel telelavastused ja kunstilised filmid. Filmide üle nuriseb televaataja nende aegumise pärast, kuid televisioon vabandab sellega, et ta ei saa kinolt ära võtta tema publikut. Uute filmide näitamisega televiisoris vähendaks televisioon oma vaataja kinokülastusi. Nüüd jääb alles üks stiimul - uus film - mis televaatajat kodu nelja seina vahelt välja viib.

Televisiooni funktsioonide analüüs näitab, et televisioon on muutunud meie ühiskondliku elu tähtsaks faktoriks. Ta on informatsiooni, uute teadmiste ja kunstiliste elamuste allikaks, mis kujundab suures osas inimeste arvamusi, arusaamasid ja maitset.

4. E e s t i T e l e v i s i o o n i s a a t e d.

Meie vabariigis on televisiooni areng olnud väga kiiretempoline. Esimest telesaadet 19. juulil 1955 võttis vastu vaid 600 televiisorit [1], 1968. aastaks oli

---

[1] Х. Л о й т, Эстонское телевидение в цифрах и фактах, "Советское радио и телевидение" № 7 1965, стр. 14-15.

televiisorite arv suurenenud enam kui 450 korda. Eesti NSV on kaetud tiheda raadioreleeliinide võrguga, mis võimaldab I programmi saateid vaadata kogu vabariigi ulatuses. [1] Edukalt täidab Eesti Televisioon oma ühiskondlikke funktsioone. Põhiliseks informatsiooni andvaks saateks on "Aktuaalne kaamera". Selles käsitlevate probleemide aktuaalsust, saate koostamise operatiivsust ja informatsiooni värskust on eeskujuks seatud teistele stuudiotele. [2] Ka ajakirjanduses ilmunud televaatajate arvamused räägivad selle saate laialdasest populaarsusest, kuid "Aktuaalse kaamera" kvaliteedi tõstmisel ei ole kaugeltki kõik võimalused ammendatud. Palju annab veel tunda raadio päevauudistesaadete kopeerimine, vähe on leitud originaalseid informatsiooni edasiandmise viise, kohati annab tunda illustreeriva materjali puudumine.

Oma eksisteerimise aja jooksul on Eesti Televisioon katsetanud mitmeid saatesarju ja -rubriike, et leida kõige sobivamaid vorme informatsiooni esitamiseks mitmesugustelt ühiskondliku elu aladelt. Millegipärast kipuvad televisioonitöötajad liiga ruttu eitavat otsust

---

1 Pilk meie televisiooni eilsele, tänasele ja homsele, "Rahva Hääl" 19. juuli 1968.

2 П. М о с к о в с к и й, Роль радио и телевидения в коммунистическом воспитании советского народа, Москва 1967, стр. 27-28.

langetama ning saatesarja lõpetama. Nii kadusid ruttu saated "Kaamera ja märkmikuga", "Kolmnurk" jt. On mõistetav, et tämapäeval valitseb televisioonis alles otsingute periood, kuid halb on, kui need otsingud muutuvad ekslemiseks.Televaataja vajab küll vaheldust, kuid uue suhtes ollakse esialgu paratamatult umbusklik.Sellepärast ei tohiks telesaadate koostajad lasta end sellest heidutada, kui uus saaterubriik kohe vaatajate poolehoidu ei leia.Tunnustus tuleb sageli alles pikema aja möödudes.

Positiivseks jooneks Eesti Televisioonile tuleb lugeda tema püüdu arvestada televaatajate arvamusi. Käesoleval ajal ilmuvad saatesarjad "Ministri kabinetis", "Film ja aeg" jt. on kindlasti vastuseks vaatajatepoolsetele ettepanekutele.[1]

Ajaleht "Televisioon" on hakanud järjekindlalt avaldama vaatajate arvamusi televisiooni ühiskondliku osa kohta.Muu hulgas avaldati ka mõned vastused küsimusele:"Milline koht on televisioonisaatel Teie poolt vastu võetava informatsiooni hulgas?" Saadud vastused on küllaltki erinevad. Ajaloodoktor J.Kahk loeb televisiooni peamiseks ülesandeks informatsiooni pakkumise.[2]

---

[1] Х.П а л а м е т с, "Циклоп"на пьедестале, "Советское радио и телевидение" № 7 1965, стр.9-II.

[2] Kaks küsimust televisiooni kohta, "Televisioon" 10.märts 1969.

Kunstnik E.Põldroos peab televisiooni põhifunktsiooniks meelelahutuslike saadete andmist, põhjendades oma arvamust asjaoluga, et informatsiooni võib saada ka ajalehest, raadiost ja raamatust.[1]

Keegi ei saa eitada meelelahutuslike saadete vajalikkust, kuid televisioon peab kujutama endast siiski kaugelt rohkemat kui ainult vaba aja veetmise vahendit.Nõukogude televisioonil on täita kaasaja inimese mitmekülgse arendaja ja kasvataja vastutusrikas osa, mida ühe alaga piirata ei saa.

Teadmisi jagab Eesti Televisioon oma vaatajaile saadete kaudu "Lugedes looduse raamatut", "Teeviidad", "EPA lektoorium", "Teadlaste tribüün" ning arvukate populaarteaduslike ja dokumentaalfilmide abil. Kõige populaarsemaks saatesarjaks Eesti Televisioonis on pikemat aega "Täna 25 aastat tagasi",mille autor Valdo Pant sai esimese teležurnalistina Nõukogude Liidus üleliidulise preemia.Saade pakub teadmisi Suure Isamaasõja ja Teise maailmasõja sündmustest ning autori emotsionaalne esitusviis võimaldab vaatajale ka meeldivat puhkust, täites samaaegselt oma osa kasvatuslikus mõttes.Saade on tõendiks selle kohta, milliseid võimalusi on televisioonil vaataja heaks mõjuta-

---

[1] Kaks küsimust televisiooni kohta, "Televisioon" 17. märts 1969.

miseks, kui saate koostamine ja esitamine satub õigetesse kätesse. "Täna 25 aastat tagasi" on veenev näide, et televisioon võib edukalt kujundada saatele aktiivselt kaasaelajaid.Ühelgi teisel saatel ei ole sellist kirjasaatjate-abimeeste hulka kui kõne all oleval. Kirjutavad pioneerid ja pensionärid, töölised ja kolhoosnikud.[1] V.Pandi enda sõnade järgi "tuleb kirju ja telefonikõnesid uksest ja aknast".[2]

Saate "Täna 25 aastat tagasi" populaarsus on omamoodi orientiiriks kõigile meie televisioonisaadete tegijaile.

Eesti Televisioon pole unustanud ka neid, kellele meeldivad meelelahutuslikud saated.Üheks vormiks siin on viktoriinid. Nende heaks omaduseks on peale meelelahutuse võimaldamise veel see, et nad annavad teadmisi. Meenutame saadet "Kes on kes?" ,kus võisteldi nimekate isikute tundmises.Saade oli üks huvitavamatest viktoriinide seas, kuigi ka hiljem on Eesti Televisioon loonud nii sisult kui vormilt mitmekesiseid viktoriine. Üks neist on Eesti Reklaamfilmi saade "Trips-traps-trull", mis on mõeldud asutustevahelise võistlu-

---

[1] V.P i l t, Täna 25 aastat tagasi, "Rahva Hääl" 23. okt. 1968.

[2] Täna 22 aastat tagasi, "Rahva Hääl" 7. mai 1967.

sena. Viktoriini uudne vorm ja jõukohased küsimused haaravad kaasa ka televaatajat.

Viktoriinide hulka kuulub veel saade "Stopp", mis viiakse läbi autojuhtidele ja nende perekondadele.

1968. aasta oktoobris hakkas Eesti Televisioonis ilmuma uus muusikalis-meelelahutuslik saade "Horoskoop", mille sisuks on populaarsete laulude esitamine meie lauljate ettekandes. Solistidele laia auditooriumi loomise kõrval täidetakse ka teist eesmärki - teha uued laulud kõigile selgeks. Saade on seotud võimalusega osa võtta fortuunamängust. Kas on stiimuliks viimane faktor, saates esinevad populaarsed lauljad või esitatavad uued laulud, kuid saade on tekitanud vaatajaskonnas ülielavat huvi. Sellest kõnelevad televisioonistuudiole saabunud kümned tuhanded kirjad.

Eesti Televisioon on loonud ka estraadietendusi, kuid tundub, et selliste terviklike estraadikavade,nagu "Teletõlla autotrall", "Mängutoosi vigurid" jt. koostamine on liiga keeruline ülesanne. Millega muuga seletada nende saadete ärajäämist ja üldse estraadisaadete vähesust. Eesti Televisiooni üheks puuduseks tuleb lugeda tõelise huumori vaesust. Hea, mahlakas nali on aga parim puhkus. Nalja on küll püütud teha, kuid alati pole see õnnestunud.Noored, kellele Eesti Televisioon on korraldanud vaimukust ja huumorit nõudvaid viktoriine, ei ole saate koostajate ja vaatajate ootusi täitnud.

Estraadisaadete ülesandeks pole üksnes naljategemine, vaid ka meie elus esinevate väärnähtuste hukkamõistmine. Tingimata peaks kas või kord kuus selline satiirisaade televisioonis olema.

Kuigi estraadisaadetel on vastaseid, kes ajakirjanduses on välja astunud terava kriitikaga, ei tuleks televisioonil ainult eitajaid arvestada. Tänapäeva vaatajaskonna maitse on väga diferentseerunud. Sellepärast ei peakski televisioon püüdma luua saateid, mis meeldivad absoluutselt kõigile, vaid pakkuma saateid üksikute~le vaatajate gruppidele. Ei keelata ju kellelgi televiisorit kinni keeramast, kui saade momendil ei meeldi, kuid kindlasti on ka neid, kellele see saade on huvitav.

Lastele ja noortele pakub Eesti Televisioon saateid "Lasteekraan", "Kas on koolijütsil muret?", "Nõortestuudio", "Humakefü-munupu kabinet" ja õppesaadet "Telekool". Kõik need sarjad on vajalikud ja teatud eas ka populaarsed. Kahjuks ilmuvad eriti keskmist kooliiga huvitavad saated / "Humakefü-munupu kabinet", "Kas on koolijütsil muret"/ küllaltki harva, mistõttu peavad selle ea õpilased leppima täiskasvanuile mõeldud saadetega.

Kuigi Eesti Televisiooni töös leidub veel kitsaskohti, on tal saavutusi ja õnnestumisi kaugelt rohkem. Eesti Televisioon seisab igati kaasaja tasemel ja on õigusega pälvinud tunnustuse kogu Nõukogude Liidu ulatuses.

II peatükk

TELEVISIOONI MÕJUST LASTELE JA NOORUKITELE

1. Televisiooni mõjust lastele väliskirjanduse alusel.

Tänapäeval on paljude maade arstide, pedagoogide ja psühholoogide huviobjektiks saanud televisioon kui kasvava noorsoo vaimne ja psüühiline mõjutaja. Huvi põhjuseks on televisiooni massilise levikuga kaasnenud nähted, mida varem laste juures ei täheldatud või ei märgatud neid nii suures ulatuses. Nende hulka loetakse laste üldise passiivsuse, loiduse, hajameelsuse ilmnemist, huvideringi kitsenemist, huvi vähenemist õppetöö vastu. Loomulikult esines neid nähtusi ka enne televisiooni võidukäiku, kuid murettekitavalt sagenesid nad seoses televisiooni muutumisega massiliseks kommunikatsioonivahendiks. Televisiooni ülesanne ja eesmärk

ei ole loomulikult nimetatud negatiivsete nähtuste esilekutsumine.Televisiooni leiutamisel olid hoopis õilsamad eesmärgid.Sellepärast ei saa ka väita, et televisioon iseenesest oleks halb.Televisiooni ülesanne on anda informatsiooni, sisendada teadmiste- ja otsingutejanu, avada lapsele maailma kunstiaardeid.Kuid ometi jäävad need ülesanded sageli täitmata. Ühelt poolt on see tingitud televisioonitöötajate vastutustundetusest või ka oskamatusest luua ainult positiivset mõju avaldavaid saateid, teiselt poolt aga televisioonivaatajajate , eriti täiskasvanute ebaõigest arusaamisest televisiooni ülesannete ja otstarbe suhtes.Selle tulemuseks ongi televisiooni muutumine negatiivseks faktoriks nii täiskasvanute , veel enam aga laste jaoks. Lubamatu ükskõiksusega suhtuvad täiskasvanud sellesse, kui kaua lapsed veedavad aega televiisori ees ja milliseid saateid nad vaatavad.Lapsed aga , istudes tundide kaupa ekraani ees, riskeerivad kaotada võime mõistlikult arutada ja tegutseda, minetada initsiatiivi, kujutluse, unustavad kooli.

"Peaaegu kõik lapsed avaldavad üleväsimuse ja unetuse tunnuseid,"väidab Ameerika meedikute kutseühingu erinumber,[1] mis on pühendatud televisiooni prob-

---

[1] P.R o n d i e r r e, Mõtisklusi televisioonist, "Edasi" 6. juuli 1965.

leemidele.

Saksa Föderatiivses Vabariigis viisid kaks õpetajat läbi uurimuse, kuna nad märkasid, et lapsed koolitundides muutuvad järjest hajameelsemaks. Vaatluse alla võeti 8000 õpilast. Selgus, et põhjuseks oli liialdamine telesaadete vaatamisel, mis viis lapsed füüsilisse ja vaimsesse apaatiasse, pidurdas nende fantaasiat.Lapsed ei vaadanud üksnes neile määratud saateid, vaid ka täiskasvanuile mõeldud programme,kaasa arvatud kauboi- ja detektiivfilmid, mistõttu laste psüühika oli kooli tulles häiritud.[1]

Inglise meedikud on isegi tähele pannud, et nendel lastel, kes mitu tundi päevas istuvad televiisori ees, kõverdub lõualuu, kuna nad toetavad lõuga kätele.[2]

Eriti ränk süüdistus esitatakse televisioonile laste kuritegudele ahvatlemises.Seda peamiselt kapitalistlikes riikides, kus televisioonis näidatavad filmid enamikel juhtudel kujutavad endast igat liiki vägivallategude demonstratsioone.Jälgides ühe õhtu jooksul tähelepanelikult programmi, leiab noor vaataja sealt mitukümmend mõrva,seksuaalset anomaaliat ja muud vägivalda.

---

[1] Televiisor on lastele kahjulik? "Televisioon"nr.19 1965

[2] P.R o n d i e r r e, Mõtisklusi televisioonist, "Edasi" 6. juuli 1965.

Ameerika Ühendriikide uurijate andmed kinnitavad, et ühe aasta jooksul näevad Ameerika lapsed , kuidas lastakse maha, kägistatakse või uputatakse ligi 17000 inimest.[1] Kuigi diktor iga kord hoiatab,et lastele pole see saade soovitatav, jätavad lapsevanemad selle tavaliselt tähele panemata.Lapsed, kelle kriitiline meel on veel vähe arenenud, ei oska sageli nähtule õiget hinnangut anda ja hakkavad pikkamööda võtma kuritegusid kui loomulikku, elust lahutamatut nähtust.Esialgu muudab see lapsed ükskõikseks tegelikus elus esinevate vägivallajuhtumite vastu, mitmetele saab ta aga sooritatud kuriteo ajendiks.

Rida uuringuid Austraalia lastega näitasid, et pärast mõninga hulga kuritegelike filmide vaatamist muutusid lapsed masendatuiks, kartlikeks ja apaatseiks,ega olnud võimelised kaasa tundma neile, kes olid hädasse sattunud.Seevastu teised lapsed, kes neid filme polnud näinud, püüdsid hädasolijaid igati aidata.[2] Esimesed lapsed olid niisiis kaotanud ühe õilsama iseloomujoone - inimliku kaastunde.

Uurijate arvates mõjuvad sellised filmid kõige hal-

---

[1] P.R o n d i e r r e ,Mõtisklusi televisioonist, "Edasi" 6. juuli 1965.

[2] K.K a l l e m a a ,Televisioon ja lapsed, "Edasi" 10. juuli 1968.

vemini kinnise iseloomuga lastele ja noorukitele. Viimased ei leia kergesti sõpru endavanuste hulgast.Üksindusest vabanemiseks otsivad nad sageli meelelahutust televiisorist.Kui neil on võimalus valida mitme programmi vahel, otsitakse selline, mis on kooskõlas selle maailmapildiga, mille nad aja jooksul on omandanud.Kui aga valikut pole, vaatavad lapsed kõike pakutavat. Ja kui see juhtub olema film kakluste , tapmiste ja muude õudustega, on halvad tagajärjed varsti käes.

Uurijad on tähele pannud seda,et väärale teele kalduvad lapsed vaatavad julmi stseene varjamatu huviga, kuna n.ö. normaalsed lapsed jälgivad kõike seda kohkunult, katavad silmad kätega või pööravad pilgu ekraanilt kõrvale.[1]

Televisioon kujundab laste teadvust. Need lapsed, kes valikuta vaatavad kõiki saateid, ei oska eraldada valet tõest, petlikku tõepärasest.

Lähtudes oma maa teleprogrammidest, kinnitab USA psühhiaater Wertham:"Televisiooni eriline oht seisneb selles, et ta annab vale ettekujutuse inimlikest väärtustest, ta õpetab,et headus ja kaastunne on nõrkused, et elus hinnatakse ainult kavalust..." [2]

---

[1] K.K a l l e m a a ,Televisioon ja lapsed, "Edasi" 10. juuli 1968.

[2] P.R o n d i e r r e, Mõtisklusi televisioonist, "Edasi" 6. juuli 1965.

Neid ja teisi televisiooni kahjulikke mõjusid on võimalik vältida, kui vanemad otsustavalt piiraksid laste istumist televiisori ees ja lubaksid vaadata ainult lastele määratud või lastele tõepoolest kasulikke täiskasvanute saateid. Viimane tuleks kõne alla küllaltki harvadel juhtudel. Mõlemad probleemid on praegu alles lahendamata mitte üksi välisriikides , vaid ka meie maal.

UNESCO andmeil veedavad lapsed arenenud tööstusmaades nädalas teleekraani ees keskmiselt 24 tundi.[1] Üksikutes maades on see arv aga veelgi suurem. USA-s, Cincinnatis, on märgitud, et nädalas kulutavad õpilased telesaadete vaatamiseks 30 tundi, samal ajal kui nad koolis viibivad nädalas ainult 25 tundi.[2]

Berliinis korraldatud uurimused näitavad, et enam kui pooled 10 - 11-aastastest lastest vaatavad nädalas televiisorit rohkem kui 14 tundi, kolmandik nendest aga 36 - 40 tundi.Lapse vanemaks saades suureneb ka televiisorile kulutatud aeg. [3]

---

[1] Kuidas mõjub televisioon lastele, "Rahva Hääl" 29. apr. 1965.

[2] P.R o n d i e r r e, Mõtisklusi televisioonist, "Edasi" 6. juuli 1965.

[3] Kinder sagen aus, "Wochenpost" nr.24 1964.

Poola teadlane E.Fleming tegi kindlaks, et Poola lapsed veedavad päevas televiisori ees 3 - 5 tundi,kusjuures üksikud vaatavad nädalas telesaateid 40 - 42 tundi.Koolis on samal ajal maksimaalne nädalakoormus 36 tundi.[1] Need arvud tõendavad, et televisioon on muutunud laste peamiseks vaba aja veetmise vahendiks. Kui nad võtaksid sel ajal vastu ainult häid muljeid ja kasulikke teadmisi, ei olekski televisiooni mõju muutunud probleemiks.Kuid nagu uurijate tähelepanekud kinnitavad,ei ole televiisorile kulutatud aeg kaugeltki kasulikult veedetud.Televisioonist saavad lapsed hoopis vähem, kui see neile anda võiks.Õnneks pole avastatud seni peale üldise väsimuse muid televisiooni põhjustatud füüsilisi kahjustusi.Ei ole täheldatud televisioonist tingitud nägemishäireid, samuti on tekkiv radioaktiivne kiirgus sedavõrd nõrk, et ei kujuta endast mingit ohtu.

Kuigi meie maal televisiooniga seotud probleemid nii teravalt esile ei kerki,ei tohi nendest siiski päriselt mööda minna, sest mitmedki televisiooni levikuga kaasnenud ebakohtadest esinevad ka meil.Sellepärast oleks põhjendamatu ja kahjulik optimism vaadelda meil televisiooni ainult õpilaste positiivse mõjutajana,

---

[1] H.P a l a m e t s, Õpilased, kino ja televisioon, Eesti NSV ühing "Teadus" väljaanne, Tallinn 1968, lk.6.

jättes tähele panemata negatiivsed mõjud.Teisest küljest ei tohi laskuda ka liigsesse pessimismi, jättes kõrvale televisiooni kasulikud,lapsi arendavad küljed.

2.Nõukogudemaal korraldatud televisiooni alaste uurimuste tulemustest.

Nõukogude Liidus ja Eesti NSV-s on televisiooni mõju suhteliselt vähe uuritud.Viimasel ajal on aga selle küsimuse vastu rohkem hakatud huvi tundma.Selleks on ajendanud ajakirjanduses avaldatud teiste maade teadlaste uurimuste tulemused, eriti aga meie pedagoogide ja psühholoogide mure raskestikasvatatavate laste arvu suurenemise ja ka arstide mure psüühiliste häirete sagenemise pärast nii täiskasvanute kui laste juures.

Meie uurijad on püüdnud kindlaks teha, kui palju lapsed kulutavad aega telesaadete vaatamiseks.Uurijate J.Gluškova, N.Rudaltseva ja N.Korosteljovi saadud andmeil vaatavad meie noorema ja keskmise kooliea õpilased nädalas televiisorit keskmiselt 12 tundi, üksikud õpilased 24 - 26 tundi.[1]

1966.aastal Kuivajõe 8-kl. Koolis läbi viidud vaatlus näitas, et suur osa õpilastest istub televiisori

---

[1] Н.Коростелёв, Телевизор и нервы, "Советское радио и телевидение" № 9 1967, стр.39.

ees 2 -4 tundi päevas,kuid on ka neid, kes kulutavad selleks üle 6 tunni.Saadi andmeid ka televisiooni leviku kohta.Kuivajõe 8-kl. Kooli õpilastest oli 76,1%-l kodus televiisor.Ankeetide analüüs näitas, et õpilased tunnevad huvi väga mitmesuguste saadete vastu.1.,2.ja 3.klassi õpilased piirduvad peamiselt lastesaadetega, kuid leidub ka neid, kes hilisõhtuni vaatavad kõiki saateid. 4.,5. ja 6. klassi õpilaste huvidering on juba märksa avardunud.Leidub veel üksikuid , kes eelistavad lastesaateid, kuid suurem osa vaatab juba meeleldi viktoriine, filme, spordisaateid jm. 7. ja 8.klassi õpilased lastesaateid enam ei maini, kuid tunnevad huvi selliste saadete vastu, nagu "Stopp", "Täna 25 aastat tagasi"jt. Selgus ka, et enamik lapsevanemaid ei pööra mingit tähelepanu sellele, kas film on lastele lubatud või mitte.Lastel lubatakse vaadata kõiki saateid, mille vastu nad vähegi huvi tunnevad.[1]

Pedagoogikakandidaat H.Palametsa tähelepanekud kinnitavad noorema ja keskmise kooliea õpilaste huvi vähenemist ilukirjanduse lugemise vastu.[2]

Nõukogude pedagoogide uurimused ja tähelepanekud

---

[1] A.I l v e s, Õpilane ja televiisor, "Nõukogude Õpetaja" 28. jaan. 1967.

[2] H.P a l a m e t s, Meie õpilane ja televisioon, "Edasi" 14. sept. 1968.

on veel küllalt napid, kuid ka nende põhjal võib järeldada, et enamik õpilasi vaatab televiisorit üle optimaalse määra. Seda kinnitavad ka Kohtla-Järve rajoonis korraldatud uurimuste tulemused.

3. Televisiooni mõju õpilaste vaba aja struktuurile Kohtla-Järve rajooni andmete alusel.

Kogu õpilase ajabüdžett jaotub kolme ossa: tööaeg, seotud aeg ja vaba aeg. Tööaja moodustavad koolitunnid ja tundideks ettevalmistamine. Seotud aja hulka kuuluvad kooli minek ja koolist tulek, isiklik hügieen, riietumine, uni. Vaba aeg on see osa ajast, mis on vaba igasuguste kohustuste täitmisest ja mida õpilane võib täiesti oma äranägemise järgi kasutada.[1]

Televiisori ilmumine kodudesse tõi endaga kaasa olulisi muudatusi õpilaste vaba aja struktuuris. Enne televisiooni massilist levikut kulus laste vaba aeg mängudele õues. Õhtul aga loeti raamatut, mängiti lauamänge, mõnikord kuulati raadiot. Ka kinole kulus üks osa vabast ajast. Praegu, kus enam kui pooltes kodudes on televiisor, väheneb muudele vaba aja veetmise vormidele

---

[1] K. H a a v, Vaba aeg ja massikommunikatsioonid, Diplomitöö, Tartu 1968, lk. 8 - 9.

Tartu Ülikooli Raamatukogu

kulutatud aeg tunduvalt.

Teha kindlaks, kui palju jääb õpilastele vaba aega, ei ole lihtne ülesanne. Suur osa õpilasi õpib pikendatud päevaga rühmades, kus vaba aeg ei ole nende endi käsutuses. Kui kogu pikendatud päevaga rühmas veedetud aeg arvata seotud aja hulka, jääb 1.-8. klassi õpilastele päevas vaba aega keskmiselt 3 tundi, eeldusel, et nooremad õpilased lähevad magama kell 21^{00}, vanemad õpilased - 22^{00}.

Laupäevadel, kus õppetunde on vähem ja tööd pikendatud päevaga rühmades ei toimu, on vaba aega keskmiselt 7 tundi, kuna pühapäev on peaaegu täielikult õpilase käsutuses. Seega on õpilaste vaba aeg küllaltki piiratud, ulatudes nädalas napilt 30 tunnini.

Järgnevalt vaatleme, kuidas õpilased oma vaba aega jaotavad ja milline osa sellest kulutatakse televisioonile.

Küsitlus näitas, et algkooli õpilastel kulus telesaadete vaatamisele üle poole vabast ajast- 17 - 18 tundi nädalas. Päevadele jaotub vaatamise aeg järgmiselt: tööpäevadel - 2 tundi, laupäevadel - 3 tundi; pühapäevadel - 4 - 5 tundi.

5.- 8. klassi õpilastel kulus televiisori vaatamiseks enam kui 2/3 vabast ajast: tööpäevadel - 2,5 tundi, laupäevadel - 4 tundi, pühapäevadel - 5,5 tundi.

Esitatud keskmised arvud ei näita üksikute õpi-

laste maksimaalset telesaadete vaatamise aega. See ulatus pühapäevadel 7 - 8 tunnile, tööpäevadel ei ületanud siiski 3 tunni piiri.Nädalas vaatasid 5.- 8. klassi õpilased keskmiselt 22 tundi televiisorit.

Eeltoodud andmed on saadud ankeetküsitluse põhjal, järelikult otse lastelt endilt ja võib arvata, et nad on mõnel määral liialdatud. Objektiivsema pildi saamiseks televiisorile kulutatud ajast oli 7-le Toila kooli 7. klassi õpilasele ülesandeks tehtud pidada kuu aja jooksul/15.sept.- 15.okt.1968/ televisioonipäevikut. Aseri, Püssi, Iisaku ning Toila kooli 5.- 8. õpilastel /kokku 25 õpilast/ palusime sama teha nädala jooksul /5.märts - 12.märts 1969/.Päevikusse märkisid õpilased saate aja, saate nimetuse ja lühidalt oma hinnangu.Päevikutest saadud andmed televiisorile kulutatud aja kohta näitasid järgmist: tööpäevadel - 2 tundi, laupäevadel - 4,3 tundi, pühapäevadel - 5,3 tundi.Kokku nädalas - 19,6 tundi.

Kuna vahe õpilastelt ankeetküsitluse teel saadud andmete ja päevikute põhjal saadud andmete vahel on 2,4 tundi, võtame kahe aja keskmise ja loeme nädalas televisioonile kulutatud ajaks 20,7 ehk ligikaudu 21 tundi.

Võrreldes andmetega teiste riikide kohta, on meie andmed väiksemad Ameerika Ühendriikide ja Poola vastavatest näitajatest,suuremad aga Saksa Föderatiivse Va-

bariigi omadest. Seega maailma mastaabis keskmised , kuid eraldi võetuna on need näitajad küllaltki alarmeerivad.

Olulist erinevust telesaadete jälgimisele kulutatud ajas tütarlaste ja poiste vahel ei olnud. Küll aga suurenes vaatamise aeg õpilase vanuse kasvuga:nooremad õpilased vaatasid televiisorit vähem kui vanemad õpilased.Kõige suuremat huvi telesaadete vastu oli märgata 6.-7.klassis, kuna 8.klassis ilmnes mõningane tagasiminek.

1.- 3.klassini oli küsitluse abil võrdlemisi raske kindlaks määrata ,kui kaua päevas vaatavad õpilased televiisorit, kuna selles eas on ajataju veel vähe arenenud ja õpilased ei oska sageli määrata aja hulka,mis neil saate vaatamiseks kulus.Ligikaudsed arvud saime eelmisel päeval nähtud saadete kindlakstegemisega.

Võttes 1.-4. klassi õpilaste telesaadete vaatamise ajaks tööpäevadel keskmiselt 2 tundi, teiste klasside puhul aga iga klassi aja eraldi, saame graafiku,mis kujutab telesaadetele kulutatud aja muutumist klasside lõikes tööpäevadel/vt. joon. nr. 1./.

Telesaadetele kulutatud aja suurenemine kuni 7. klassini on seletatav huvi kasvuga täiskasvanute saadate vastu. 8. klassist peale hakkavad õpilased saateid valima vastavalt oma maitsele.

Eeltoodust järeldub, et ka meie õpilaste vaba aja

Joon. 1.

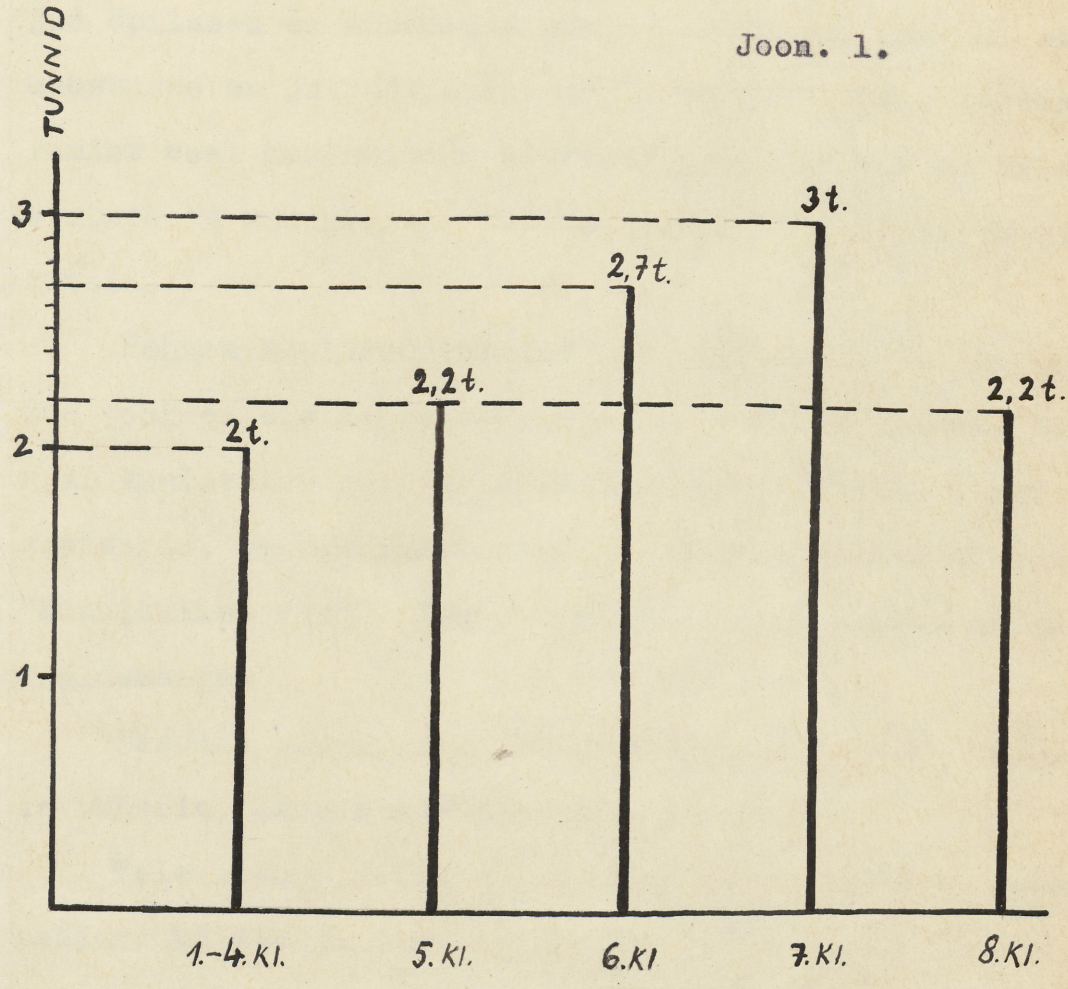

veetmise peamiseks viisiks on muutunud telesaadete vaatamine. Ja seda mitte üksi nende õpilaste puhul, kellel kodus on televiisor, vaid ka suuremal osal ülejäänuist, kel televiisori vaatamise võimalus on kas naabrite või klassikaaslaste pool.

Aeg, mida lapsed kulutavad raadiokuulamisele, hõlmab tühise osa õpilaste vabast ajast. Raadio on laste elus televiisori poolt peaaegu täiesti kõrvale tõrjutud. 12% 5.- 8.klassi õpilastest vastas, et nad ei kuula üldse raadiot. See arv on kindlasti suurem, kuid pal-

jud õpilased ei söandanud avaldada, et nad raadio nii unustusse on jätnud. Peale selle ei saa raadio lahtikeeramist veel kuulamiseks nimetada, sest sageli on raadio otstarbeks muusikalise tausta loomine kodustele toimingutele.

Rohkem kuulavad raadiot need õpilased, kellel kodus veel ei ole televiisorit - 1 - 2 tundi päevas. Sel ajal kuulatakse peamiselt muusikalisi saateid: soovikontserte, estraadikontserte ja küllalt hilist saadet "Muusikaline tund". Algklasside õpilased nimetasid ka kuuldemänge.

Nädalas ulatub raadiokuulamine veel ainult mõnele tunnile, päevas - mõnekümnele minutile.

Televiisori eelistamine raadiole on täiesti arusaadav: köidab ju telekujutus enam kui raadio sõna või heli, mille jälgimine nõuab rohkem tahtlikku tähelepanu.

Kuna suurema osa oma vabast ajast pühendavad lapsed televisioonile, on märgatavalt vähenenud nende viibimine värskes õhus. 87% 1.- 4. klassi õpilastest kinnitas, et nad loobuvad mängimisest väljas, kui televiisoris on hea saade. 1968. aasta oktoobris-novembris korraldatud küsitluse andmed näitasid, et 28% noorema kooliea õpilastest sügis-talve perioodil ei käi õues rohkem kui koolist tulles ja kooli minnes.

Vähene värskes õhus viibimine tekitab muret laste

tervise pärast. Kooli kehalise kasvatuse tunnid ja mõned aastad tagasi sisse seatud kehakultuurivahetund ei võimalda õpilastele seda füüsilise liikumise annust, mis on vajalik laste tervise säilitamiseks ja tugevdamiseks.

Televisioon on vähendanud ka laste huvi raamatute lugemise vastu. Ainult väike osa õpilastest langetas oma otsuse kirjanduse kasuks, kui neile esitati küsimus, kumma nad valiksid - hea telesaate või huvitava raamatu. Vanemad õpilased oskasid oma valikut põhjendada sellega, et raamatut võib lugeda ka pärast telesaate lõppemist, algklasside õpilaste põhjendus - telesaadet vaadata on huvitavam.

Küsitletud lapsevanemad märkisid laste huvi vähenemist mängude vastu. Uus mänguasi köidab laste tähelepanu ainult päevaks-paariks. Õues mängitakse peamiselt "sõda", mille idee on sageli saadud kinos ja televisioonis nähtud filmidest.

Niisiis on televisioon saanud noorema ja keskmise kooliea õpilastele kõige tähtsamaks vaba aja sisustajaks. Võib eeldada ,et seoses värvitelevisiooni võiduga telesaadete osatähtsus laste elus tõuseb veelgi. Siin on vajalik lapsevanemate otsustav vahelesegamine, sest telesaadete jälgimine, kui sellele ei lisandu muu tegevus, nagu jalutuskäigud, mängud, sport, kirjanduse lugemine, võib lastest kujundada mugavalt passiivse kul-

tuuritarbija, kellele televiisor muutub informatsiooni ja silmaringi laiendamise vahendist vaimse ja füüsilise tegevussfääri vaesustamise vahendiks.[1]

4. Noorema ja keskmise kooliea õpilaste televisioonialasest maitsest ja selle arengu tendentsidest.

Aeg, mis õpilastel kulub telesaadetele, ületab tunduvalt lastesaadete ja spetsiaalselt õpilastele määratud saadete aja. See tähendab, et õpilased vaatavad ülejäänud ajal täiskasvanuile määratud saateid. Huvi täiskasvanute saadete vastu suureneb õpilaste vanemaks saades.

Televisioonialase maitse uurimine näitas, et 1.- 3. klassi õpilased armastavad enamikus lastesaateid, kuigi on märgata huvi tärkamist ka täiskasvanute saadete vastu. 124-st 1.- 3. klassi õpilasest eelistas 102 kõigile saadetele "Lasteekraani". Saade on eriti oodatud siis, kui seal näidatakse multi- või muinasjutufilme. Mõlema filmiliigi teeb lastele lähedaseks lihtne sündmustik, multifilmide puhul ka lõbusalt joonistatud nukud-tegelased. Selle ea õpilastele on iseloomulik eriti filmi

---

[1] H. Palamets, Meie õpilased ja televisioon, "Edasi" 14. sept. 1968.

välise dünaamika jälgimine.

Kõigis kolmes klassis oli õpilasi, kes oma lemmiksaateks nimetasid mõnd täiskasvanuile mõeldud saadet või filmižanri, milleks tavaliselt oli spiooni- või sõjafilm. Spionaaži- ja sõjafilmide austajate hulka kuulusid ainult poisid: 1. ja 3. klassist 3 poissi, 2. klassist 4 poissi.

Tütarlaste hulgas ei olnud neid, kes oleks filme nimetanud oma lemmiksaateks, kuid nende seas nimetati "Horoskoopi". Viimane oli 1.klassist 2, 2.klassist 3 ja 3.klassist 7 tütarlapse lemmiksaade.Üldse nimetas täiskasvanute saateid 1.- 3.klassi õpilastest 17,8%.

4.klassi õpilaste juures ilmneb huvi tunduv kasv täiskasvanute saadete vastu. 4.klassis ei olnud ühtegi õpilast, kes oma lemmiksaatena oleks nimetanud "Lasteekraani". 20%-l õpilastest on "Lasteekraan" telesaadete reas 3. kohal, 35,4%-l - 4. kohal, ülejäänuil veelgi kaugemal. "Lasteekraanile" eelistatakse selliseid saateid, nagu "Horoskoop", "Stopp", "Täna 25 aastat tagasi" ja kunstilisi filme.

Märgatav erinevus on ka 4.klassi poiste ja tütarlaste maitses. Poisse huvitavad enam tõsisemad, asjalikumad ja põnevamad saated, kuna tütarlaste poolehoid kaldub meelelahutuslikele saadetele.

4.klassi tütarlaste ja poiste televisioonialase maitse erinevused avalduvad järgmises populaarsuse pin-

gereas:

Tütarlapsed	Poisid
1.Horoskoop	1.Kunstilised filmid
2.Trips-traps-trull	2.Täna 25 aastat tagasi
3.Teatrietendused	3.Humakefü-munupu kabinet
4.Lasteekraan	4.Spordisaated
5.Kunstilised filmid	5.Trips-traps-trull
6.Telekool	6.Stopp
7.Täna 25 aastat tagasi	7.Horoskoop
8.Stopp	8.Lasteekraan
9.Humakefü-munupu kabinet	9.Teatrietendused
10.Spordisaated	10.Telekool
11.Noortestuudio	11.Dokumentaalfilmid
12.Tantsusaal	12.Noortestuudio
13.Estraadisaated	13.Estraadisaated
14.NB!	14.Aktuaalne kaamera
15.Aktuaalne kaamera	15.NB!
16.Dokumentaalfilmid	16.Tantsusaal

Nagu pingeread näitavad, on tütarlastel esikohal meelelahutuslikud saated, millele järgneb "Lasteekraan". Arvata võib, et tütarlapsi köidavad lastesaadetes näidatavad muinasjutufilmid vapratest printsidest ja ilusatest printsessidest, vaevalt neid enam paeluvad mudilastele mõeldud "Tädi Ruthi jutud" või "Võlupliiatsi" lood. Ka "Telekool" asetseb tütarlaste maitses eespool

poiste omast.Ei ole usutav, et tütarlapsi huvitaks "Telekool" oma sisu või vormi poolest rohkem kui poisse, kes osutusid tütarlastest teadmishimulistemaks.See on seletatav tütarlaste kohusetundlikkusega, mis koolieas on poiste omast suurem.

Laste arvamusi ja maitset mõjutavad aeg-ajalt ilmuvad uued saated. Seda näitas erinevatel aegadel läbi viidud ankeetide võrdlemine:

Oktoober 1968.	Märts 1969.
1.Kunstilised filmid	1.Kunstilised filmid
2.Täna 25 aastat tagasi	2.Horoskoop
3.Teatrietendused	3.Trips-traps.trull
4.Telekool	4.Täna 25 aastat tagasi
5.Viktoriinid	5.Lasteekraan
6.Tantsusaal	6.Humakefü-munupu kabinet
7.Uudishimulike klubi	7.Teatrietendused
8.NB!	8.Spordisaated
9.Estraadisaated	9.Telekool
10.Spordisaated	10.Stopp
11.Noortestuudio	11.Noortestuudio
12.Otseülekanded	12.Estraadisaated
13.Aktuaalne kaamera	13.Dokumentaalfilmid
14.Dokumentaalfilmid	14.Tantsusaal
	15.NB!
	16.Aktuaalne kaamera

Ülaltoodud telesaadete read peegeldavad 4.klassi

õpilaste maitset enne ja pärast uute saadete "Horoskoop", "Trips-traps-trull" ja "Humakefü-munupu kabinet" ilmumist. "Horoskoop" ja "Trips-traps-trull" on kõigutanud saate "Täna 25 aastat tagasi" positsiooni - 2. kohalt on ta langenud 4. kohale. Siiski on see Valdo Pandi saade 4. klassi õpilaste silmis suurema väärtusega kui 7. ja 8. klassi õpilastel.Siin etendab teatud osa kindlasti saate suur populaarsus täiskasvanute hulgas:püüdes näida enam täiskasvanuna, asetasid 4. klassi õpilased selle saate ühele esimestest kohtadest.

4. klassi õpilased võtavad hästi vastu ka huumorisaateid.Esimeses ankeedis olid estraadisaated suurema tähelepanu objektiks, kuid teise ankeedi puhul jäid nad pingereas kaugemale. Siit tuleneb veel üks õpilaste televisioonialast maitset mõjutav tegur - saate sagedus. Esimese ankeedi täitmisele oli vahetult eelnenud saade "Kiir karjavirtsahvti studeerimas", samuti oli lastel veel meeles "Teletõlla autotralli" saatesari, mille mõjul ka estraadisaateid nimetati sagedamini meeldivate saadetena. Kuna vahepeal olid estraadietendused telekraanilt peaaegu kadunud, siis pöörasid õpilased sellele saatežanrile ka vähem tähelepanu.

Laste suhtumist mõjutab veel saate sisu muutumine - seal näidatavad ja üldist tähelepanu paeluvad sündmused. Selline nähtus oli täheldatav just spordisaadete puhul. Esimese ankeedi korraldamise ajal ei olnud

spordisaadetes nii kaasakiskuvaid võistlusi kui 1969. aasta märtsis toimunud maailmameistrivõistlused jäähokis. Nende mõjul on spordisaadete poolehoidjate arv tõusnud ja koos sellega ka spordisaadete koht ettepoole nihkunud.

5.- 6. klassi õpilaste küsitlemine nende televisioonialase maitse kohta andis järgmise pingerea:

5.klass	6.klass
1.Kunstilised filmid	1.Kunstilised filmid
2.Horoskoop	2.Horoskoop
3.Täna 25 aastat tagasi	3.Täna 25 aastat tagasi
4.Stopp	4.Stopp
5.Teatrietendused	5.Teatrietendused
6.Humakefü-munupu kabinet	6.Trips-traps-trull
7.Trips-traps-trull	7.Humakefü-munupu kabinet
8.Spordisaated	8.Spordisaated
9.Lasteekraan	9.Estraadisaated
10.Estraadisaated	10.Lasteekraan
11.Telekool	11.Telekool
12.Tantsusaal	12.Noortestuudio
13.Dokumentaalfilmid	13.Tantsusaal
14.Noortestuudio	14.Dokumentaalfilmid
15.NB!	15.NB!
16.Aktuaalne kaamera	16.Aktuaalne kaamera

Saadete järjestus näitab, et 5. ja 6. klassi õpi-

laste maitese on väga vähe erinevusi. Esimese viie saate puhul ilmneb maitse täielik kokkulangemine. Et tegemist ei ole juhuslikkusega, seda tõendavad esimeste ankeetide tulemused:

5.klass	6.klass
1.Kunstilised filmid	1.Kunstilised filmid
2.Viktoriinid	2.Viktoriinid
3.Täna 25 aastat tagasi	3.Täna 25 aastat tagasi
4.Teatrietendused	4.Teatrietendused
5.Telekool	5.Uudishimulike klubi
6.Tantsusaal	6.Telekool
7.Uudishimulike klubi	7.Tantsusaal
8.Estraadisaated	8.Estraadisaated
9.Noortestuudio	9.Dokumentaalfilmid
10.Otseülekanded	10.NB!
11.NB!	11.Noortestuudio
12.Spordisaated	12.Spordisaated
13.Dokumentaalfilmid	13.Otseülekanded
14.Aktuaalne kaamera	14.Aktuaalne kaamera

Saadete teistkordne järjestamine räägib 5.- 6.klassi õpilaste kindlamini arenenud maitsest võrreldes 4. klassiga. Uued saated ei ole kõigutanud saate "Täna 25 aastat tagasi" kolmandat kohta,kuigi "Horoskoop" on asunud viktoriinide asemel teisele kohale ja "Stopp" on nihutanud teatrietendused neljandalt kohalt viiendale.

Spordisündmused ei jätnud mõju avaldamata ka 5.- 6.

klassi õpilastele: spordisaated on tõusnud 12. kohalt 8. kohale.

Tugevasti on uued saated mõjutanud "Telekooli" asukohta. 5. kohalt 5. klassil ja 6. kohalt 6. klassil on ta langenud 11. kohale mõlema klassi pingereas. Kuna "Telekooli" probleemi käsitleme eraldi, ei hakka siinkohal vaatlema põhjusi, miks "Telekooli" positsioone on nii kerge mõjutada.

4.- 6. klassini on mõlemas ankeedis esikohal kunstilised filmid. 7. klassis saavutas ankeetide teises voorus juhtseisundi "Horoskoop", kuid esimeses voorus kuulus see kunstilistele filmidele.

Selline hinnang on tingitud kinokunsti üldisest populaarsusest laste ja noorte hulgas, mis omakorda tuleneb kinole kui kunstile omasest iseärasustest.

Filmikunst on väga konkreetne kunstiliik ja soodustab seepärast ka konkreetse elamuse saamist. Ekraanil on võimalik näidata sündmuste kiiret vaheldumist, hoogsat ja tempokat liikumist. Film võimaldab vahetut kaasaelamist ja samastamist peategelasega.[1]

Paljud 5.- 7. klassi õpilased näevadki televiisori peamist ülesannet selles, et ta toob kino koju. Mitmetest kirjanditest võib lugeda etteheiteid televisioo-

---

1 H. P a l a m e t s, Õpilased ja filmikunst, "Nõukogude Kool" nr. 10 1964, lk. 730-731.

nile, et näidatakse liiga vähe filme, kuigi Eesti Televisiooni programmis on keskmiselt 20-22 filmi kuus.

"Ma leian, et televiisoris on vähe huvitavaid saateid. Näiteks võiks rohkem olla kunstilisi filme, neid vaadates mu meeleolu alati paraneb. Siis nagu ise elad kohe filmile kaasa ja võiks terve õhtupooliku televiisori ees ära istuda." /Silvi R., Iisaku Keskkooli 7. kl./

"Kui ma televisioonilehe lahti teen, siis vaatan kõigepealt, missugused kunstilised filmid sel nädalal kavas on, sest mulle meeldib kõige rohkem vaadata filme, eriti kui nad on põnevad. Mu pettumus on suur , kui filme on vähe. Üldse võiks neid televiisoris rohkem olla."/Ervin V.,Toila 8-kl.Kooli 7.kl./

5.- 7. klassi õpilased ei hinda filmides nende sisulist ja kunstilist külge, vaid langetavad oma hinnangu väliste efektide - põnevuse, naljа jm.- järgi.Olles kuulnud, et filmist peab inimene mingit kasu saama,rõhutavad mõned õpilased, et nad sellist kasu ei otsigi.

"Mulle meeldib televiisoris vaadata filme, kus räägitakse komöödiast. Need filmid ei õpeta mulle küll suurt midagi kasulikku,aga selle eest saab palju naljа."/ Malve L., Aseri Keskkooli 5.kl./

"Mulle meeldib televiisoris vaadata filme sõjast ja spioonidest.Need on hästi põnevad ja panevad kaasa närveerima."/Kalju J., Aseri Keskkooli 5.kl./

Sõjafilmidest valmustatud poiste seas on ka neid, kes oskavad filme hinnata mitte üksi põnevuse seisukohalt, vaid näevad nendes meie vanemate võitluse ja kangelaslikkuse peegeldust.

"Mulle meeldivad kõige rohkem filmid sõjast. Sealt ma saan teada, kuidas isad ja vanaisad võitlesid fašistidega."/Gennadi K., Aseri Keskkooli 6.kl./

"Mulle meeldivad sõjafilmid. Nendes filmides jutustatakse, kuidas kangelased võitlesid fašistide vastu. Siis tahaksin ma ise ka nii vapper olla."/Tõnu V.,Aseri Keskkooli 6. kl./

Mõnikord on Eesti Televisiooni süüdistatud liigses sõjafilmide või kuritegusid sisaldavate filmide pakkumises. Kui see varem ehk nii oligi, siis viimase poole aasta /sept.1968 - märts 1969/ programme selles süüdistada ei saa.

Toome näiteks 1969. aasta märtsikuu programmi filmide osas. Eesti Televisioon demonstreeris 22 erinevat filmi,nendest 14 tõsise sisuga filmi, 3 sõjafilmi,2 kriminaal-

filmi, 2 komöödia- ja 1 seiklusfilmi.

Näidatud filmidest olid 17 nõukogude kinostuudiote tooted. Sõjafilmide hulka on aga loetud "Peeter I", "Pilvine hommik" ja "1918.aasta", mis tegelikult väärivad ajalooliste filmide nime. Seega puhtakujulisi sõjafilme 1969. aasta märtsis televisioonis üldse ei demonstreeritud. Tutvumine ka teiste kuude programmidega ei anna samuti põhjust etteheideteks Eesti Televisioonile sõjafilmidega liialdamise pärast.

Hinnatud saateks 5.-6. klassi õpilastel on ka saade "Täna 25 aastat tagasi". Vaatleme õpilaste kirjandikatkendite põhjal, mille poolest nad seda saadet hindavad.

> "Saates "Täna 25 aastat tagasi" saab väga palju huvitavat teada, mis toimus Suure Isamaasõja ajal"./Arvi R.,Iisaku Keskkooli 6.kl./

> "Mulle meeldib veel "Täna 25 aastat tagasi". Sellest saatest saab teada, kui põnev ja pingeline oli luuramine ja üldse lahingud."/ Aita Ü.,Toila 8-kl.Kooli 6.kl./

Seega 5.- 6. klassi õpilased hindavad saates peamiselt huvitavat sündmustikku. Kuid kahtlemata köidab neid ka esitamisviis, millele 5.- 6. klassi õpilased veel teadlikult ei oska tähelepanu pöörata.

On iseloomulik , et noorema ja keskmise kooliea õpilasi ei huvita saated , milles domineerib sõna.

Saate "Täna 25 aastat tagasi" populaarsus kooliõpilaste seas näitab, et ka s õ n a võib lapsi panna kaasa elama, kui seda õigesti ja meisterlikult kasutatakse.

Ülevaate 5. ja 6. klassi tütarlaste televisioonialasest maitsest saame järgnevate pingeridade põhjal:

5.klass	6.klass
1.Horoskoop	1.Horoskoop
2.Kunstilised filmid	2.Kunstilised filmid
3.Täna 25 aastat tagasi	3.Teatrietendused
4.Teatrietendused	4.Täna 25 aastat tagasi
5.Stopp	5.Trips-traps-trull
6.Trips-traps-trull	6.Estraadisaated
7.Estraadisaated	7.Stopp
8.Lasteekraan	8.Tantsusaal
9.Tantsusaal	9,Humakefü-munupu kabinet
10.Telekool	10.Spordisaated
11.Humakefü-munupu kabinet	11.Lasteekraan
12.Spordisaated	12.Noortestuudio
13.Noortestuudio	13.Telekool
14.NB!	14.NB!
15.Dokumentaalfilmid	15.Dokumentaalfilmid
16.Aktuaalne kaamera	16.Aktuaalne kaamera

Kõige populaarsemaks saateks 5. ja 6. klassi tütarlastel on "Horoskoop". 63,3% 5. klassi ja 72,5% 6. klassi tütarlastest asetas selle saate esimesele kohale.

"Horoskoopi" hinnatakse eelkõige saates esitatavate laulude pärast.

"Mulle meeldib "Horoskoop". Seal saab muusikat tunda ja mulle meeldivad väga "Horoskoobi" laulud."/ Milda K.,Iisaku Keskkooli 6.kl./

"Mulle meeldivad alati kõik horoskoobid , sest neis on ilusad laulud ja saab teada lauljatest."/Maila V.,Toila 8-kl.Kooli 5.kl./

"Kõige rohkem meeldib mulle "Horoskoop". Sealt õppisin laulud "Korraks vaid" ja "Meie kaks"."/Helgi F.,Iisaku Keskkooli 6.kl./

Teatavasti pole osa "Horoskoobi" lauludest 5. ja 6. klassi õpilastele eakohased ega sobivad laulmiseks. Ometi laulavad neid isegi algklasside õpilased, rääkimata 5. ja 6. klassist.Siin annab tunda meloodiliste ja kergesti meeldejäävate lastele ja noorukitele sobivate laulude puudus.Neid peaks aga rohkem olema ja nende propageerimisega õpilaste seas võiks tegelda ka televisioon.

5. ja 6. klassi tütarlapsi vähempaeluvate saadete hulka kuuluvad dokumentaalfilmid ja "Aktuaalne kaamera", mis oli viimasel kohal ka 4. klassi õpilastel. Saate kohati kuiv vorm ja lastele mitte eakohased ja seepärast ebahuvitavad probleemid jätavad lapsed saate suh-

tes ükskõikseks.

5. ja 6. klassi poisse huvitavad filmid, viktoriinid ja muidugi "Täna 25 aastat tagasi". Ühel esimestest kohtadest on ka "Humakefü-munupu kabinet". Vähemhuvitavateks loevad nad "Tantsusaali" ja "Aktuaalset kaamerat".

Kokkuvõttes reastasid 5. ja 6. klassi poisid telesaated järgmiselt:

5.klass	6.klass
1.Kunstilised filmid	1.Kunstilised filmid
2.Täna 25 aastat tagasi	2.Täna 25 aastat tagasi
3.Humakefü-munupu kabinet	3.Stopp
4.Stopp	4.Humakefü-munupu kabinet
5.Horoskoop	5.Spordisaated
6.Spordisaated	6.Horoskoop
7.Trips-traps-trull	7.Trips-traps-trull
8.Teatrietendused	8.Teatrietendused
9.Lasteekraan	9.Dokumentaalfilmid
10.Dokumentaalfilmid	10.Telekool
11.Telekool	11.Lasteekraan
12.Estraadisaated	12.Noortestuudio
13.NB!	13.Estraadisaated
14.Noortestuudio	14.NB!
15.Aktuaalne kaamera	15.Aktuaalne kaamera
16.Tantsusaal	16.Tantsusaal

7. ja 8. klassi õpilaste suhtumine telesaadetesse peegeldub järgmistes pingeridades:

7. klass

Tütarlapsed	Poisid
1.Horoskoop	1.Spordisaated
2.Kunstilised filmid	2.Horoskoop
3.Teatrietendused	3.Kunstilised filmid
4.Trips-traps-trull	4.Täna 25 aastat tagasi
5.Humakefü-munupu kabinet	5.Stopp
6.Spordisaated	6.Trips-traps-trull
7.Täna 25 aastat tagasi	7.Humakefü-munupu kabinet
8.Noortestuudio	8.Teatrietendused
9.Telekool	9.Noortestuudio
10.Estraadisaated	10.Estraadisaated
11.Aktuaalne kaamera	11.Telekool
12.Tantsusaal	12.Aktuaalne kaamera
13.NB!	13.Tantsusaal
14.Stopp	14.Dokumentaalfilmid
15.Lasteekraan	15.NB!
16.Dokumentaalfilmid	16.Lasteekraan

8.klass

Tütarlapsed	Poisid
1.Horoskoop	1.Spordisaated
2.Estraadisaated	2.Kunstilised filmid
3.Teatrietendused	3.Horoskoop
4.Kunstilised filmid	4.Teatrietendused
5.Noortestuudio	5.Noortestuudio
6.Trips-traps-trull	6.Täna 25 aastat tagasi
7.Stopp	7.Estraadisaated
8.Tantsusaal	8.Trips-traps-trull
9.NB!	9.Tantsusaal
10.Täna 25 aastat tagasi	10.Stopp
11.Humakefü-munupu kabinet	11.Humakefü-munupu kabinet
12.Spordisaated	12.NB!
13.Telekool	13.Aktuaalne kaamera
14.Lasteekraan	14.Dokumentaalfilmid
15.Aktuaalne kaamera	15.Telekool
16.Dokumentaalfilmid	16.Lasteekraan

7.- 8. klassi õpilaste maitset iseloomustab huvi suurenemine täiskasvanute saadete vastu ja meelelahutuslike saadete eelistamine. Viimane on iseloomulik eriti 8. klassi tütarlastele, kellel kõik 9 esimest kohta kuuluvad meelelahutuslikele saadetele ja alles siis järgnevad need, mida loeme tõsiste saadete hulka. Kui 7. klassi tütarlapsed veel mingil määral eelistavad saateid "Humakefü-munupu kabinet", "Täna 25 aastat tagasi" ja "Telekool", siis 8.klassi tütarlaste jaoks on need saated teisejärgulise tähtsusega.

Kõige populaarsemaks saateks tütarlastel oli "Horoskoop": 80% 7. klassi ja 91,1% 8. klassi tütarlastest asetas selle saate esikohale. Saadet hinnatakse, nagu 5. ja 6. klassiski , laulude pärast.

> " "Horoskoop" meeldib mulle sellepärast,et seal on väga head laulud. Kui mul igav on , siis laulan tihti neid laule."/Malle P.,Toila 8-kl. Kooli 7.kl./

> "Kõige rohkem meeldib mulle vaadata "Horoskoopi". Seal on väga toredad laulud ja kuna ma ise ka laulan, meeldib mulle see saade väga." / Leili V., Püssi Keskkooli 8.kl./

7.- 8. klassi poistel ei torka meelelahutuslike saadete eelistamine nii teravalt silma,kuid ka nende hulgas on "Horoskoobi" austajaid - 7. klassist 33,4% ,

8.klassist 46,5% poistest. Poisid tõstavad saate meeldiva küljena laulude kõrval ka esile saatest osavõttu.

"Olen küll vähe huvitatud muusikast, kuid "Horoskoopi" vaatan, sest seal on uued laulud, saab parema tüju ja ka oma arvamust avaldada. Olen isegi paar kaarti saatnud." / Harald R., Iisaku Keskkooli 7.kl./

" "Horoskoop" tutvustab meid uute lauludega. Vaataja seab laulud järjekorda. Väga huvitav on ise osa võtta järjestamisest." /Indrek P., Toila 8-kl. Kooli 7.kl./

Saate "Täna 25 aastat tagasi" hindamisel juhivad 7. ja 8. klassi õpilased tähelepanu ka saate vormile, mida 5.- 6. klassi õpilased ei teinud.

"Saates "Täna 25 aastat tagasi" räägib Valdo Pant nii huvitavalt ja hästi Suure Isamaasõja sündmustest, et ma ei saa kunagi seda saadet vaatamata jätta." /Urve R.,Toila 8-kl. Kooli 7.kl./

"Kui kavas on saade "Täna 25 aastat tagasi", püüan alati oma toimingud nii seada, et saan seda saadet vaadata. Valdo Pant oskab nii huvitavalt rääkida Suure Isamaasõja sündmustest, et tundub, nagu näeksin kõike kinos."/Valter R., Püssi Keskkooli 8.kl./

Kirjanditest on tunnustust jagatud paljudele saatežanritele, kuid kõige rohkem pälvivad tähelepanu meelelahutuslikud saated. Paljud õpilased , nii poisid kui tüdrukud, märgivad kahetsusega estraadisaadete "Teletõlla autotrall" ja "Mängutoosi vigurid" ärajäämist programmist.

> "Üks huvitavamaid saateid , mis nüüd üle aasta ei ole olnud, oli "Autotrall". Kahju, et see ära jäi." /Reet H.,Iisaku Keskkooli 7.kl./

> "Kõige huvitavamaks pean ma praegu "Horoskoopi", sest kahjuks jäid ära estraadisaated "Mängutoosi vigurid" ja "Teletõlla autotrall", mis mulle varem väga meeldisid."/ Alfo M., Püssi Keskkooli 8.kl./

7.- 8. klassi õpilaste huvi meelelahutuslike saadete vastu on osaliselt seletatav murdeea iseärasustega - sooviga näida täiskasvanuna. Peale selle iseloomustab murdeiga üldse elurõõm ja reipus,[1] mis meelelahutuslikes saadetes leiavad soodsa toitepinna.Kuid õpilaste maitse areng meelelahutuslike saadete suunas näitab ka ühte televisioonis peituvat ohtu - t e l e v i s i o o n s o o d u s t a b m õ t t e l a i s k u s t,

---

[1] N.L e v i t o v, Lapse- ja pedagoogiline psühholoogia, Tallinn 1968, lk. 325.

k a s v a t a b p a s s i i v s e t v a a t a j a t.

Mida vanemaks saab õpilane, seda enam hakkab ta televisioonis nägema ajaviitevahendit. Saated, mille puhul on vaja end mõttetööga pingutada, kaotavad noorte silmis väärtuse. Neid ei suuda enam mõjutada ,nagu nooremaid õpilasi, saate üldine autoriteet. Nad avaldavad o m a arvamust ja selle on suurel määral kujundanud televisioon.

5. T ä h e l e p a n e k u i d t e l e v i s i o o n i m õ j u s t n o o r e m a j a k e s k m i s e k o o l i e a õ p i l a s t e s i l m a r i n g i l e.

Televisiooni üheks funktsiooniks on vaatajale teadmiste andmine ja silmaringi avardamine. Vaatleme , kuidas televisioon täidab seda ülesannet õpilaste seisukohalt.

Eesti Televisioon on õpilastele teadmisi jaganud saate "Uudishimulike klubi" kaudu, mis aga 1968. aasta sügisel lõpetati. Selle saemel hakati pakkuma uut saatesarja "Humakefü-munupu kabinet", mille peamiseks eesmärgiks on keskmise kooliea õpilaste mõtlemise ja tähelepanu arendamine.Õppematerjali kinnistamise ja illustreerimise ülesanne on "Telekoolil". Kuna õpilased vaatavad arvukalt täiskasvanute saateid, saavad nad ka neist uusi teadmisi.

1.- 2. klassi õpilased, kellel on huvi peamiselt lastesaadete vastu, ei pööra erilist tähelepanu muudele saadetele, mistõttu nende teadmised täiskasvanute saadete osas olid võrdlemisi napid. Kuigi ka 3. klass eelistab lastesaateid, olid teadmised populaarsematest täiskasvanute saadetest juba tunduvalt paremad.

Esimeseks ülesandeks 1.- 3. klassi õpilastel oli nimetada "Lasteekraani" saadetes nähtud multi- ja muinasjutufilmide pealkirju. Kõige raskem oli see 1.klassi õpilastele, keda tuli meenutamisel abistada. Vastust küsimusele alustasid nad tavaliselt nii:"Ma mäletan seda filmi, kus..." ja järgnes kas sisu lühike ümberjutustus või üksikute episoodide meenutamine.Kuidas aga filmi nimetati,see tuli suuri vaevu meelde. Kergemini meenusid äsjavaadatud filmide pealkirjad ja need, mida oli korduvalt nähtud. Kõige rohkem nimetati multifilme "Tipp ja Täpp" ning "Riki-tiki-tavi". Esimest oli nähtud korduvalt, teist vahetult enne küsitlust.

Ka 2. klassi õpilastele tuli anda juhendavaid küsimusi, kuigi filmide pealkirju suutsid nad kergema vaevaga nimetada.Üldiselt huvitavad 1. ja 2. klassi õpilasi saadete pealkirjad ja esinejate nimed vähe. Nii oli suurele osale õpilastest tundmatu "tädi Ruthi" perekonnanimi. Ainult 17,5% 1.klassi ja 28% 2. klassi õpilastest teadis seda.

Ka teisi televisioonidiktoreid tunnevad kahe noorema klassi õpilased vähe. See on arusaadav, kuna neid täiskasvanute saated ei huvita. Kui muus osas ei olnud märgata vahet televiisorit omavate ja televiisorit mitteomavate õpilaste vahel,siis siin oli vahe ilmne: ükski õpilane, kellel kodus ei olnud televiisorit, ei osanud nimetada ka ühtegi diktorit. Teised nimetasid Ivi Kreeni ja Endel Sõerdet. 1. klassist nimetas Ivi Kreeni 6 õpilast ja Endel Sõerdet 5 õpilast. 2. klassis olid vastavad arvud 10 ja 7. Sellega tunnistasid 1.- 2. klassi õpilased need diktorid kõige populaarsemateks.

1. klassi 36-st küsitletud õpilasest ei teadnud 19 , millist saadet juhib Valdo Pant. Nendest 10-l ei olnud kodus televiisorit. See-eest olid peaaegu kõik õpilased tuttavad saatega "Horoskoop". Nad oskasid nimetada nii laule, mida seal esitatakse, kui ka lauljaid. Populaarsemateks lauludeks osutusid "Korraks vaid" , mida nimetasid 28 õpilast. Järgnesid "Meie kaks","Väike neiu" ja "Lõppenud on päevad". Samad laulud olid populaarsemateks ka 2. klassi õpilastel. Mõlema klassi puhul torkas silma, et "Horoskoobi" laulude nimetamine läks ladusamalt kui multifilmide nimetamine.Kahe klassi peale kokku ei osanud "Horoskoobi" laule nimetada vaid 7 õpilast. Kahel neist oli kodus televiisor.

Lauljatest mainiti kõige rohkem Heli Läätse.Kui-

gi Heli Lääts on "Horoskoobis" vähe esinenud, ilmneb siin kodu mõju õpilaste arvamusele. Heli Lääts on populaarne just selle ea inimeste seas, kelle hulka kuuluvad 1.- 2. klassi õpilaste vanemad. Heli Läätse järel oli 2. kohal Uno Loop ja 3. kohal Helgi Sallo.

3. klassi õpilastele valmistas teatud raskusi ainult televisioonidiktorite nimede meenutamine. 40-st õpilasest ei osanud 16 ühtegi diktorit nimetada. Ülejäänutest mõni õpilane nimetas koguni mitut. Ka 3.klassi õpilased mainisid kõige rohkem Ivi Kreeni ja Endel Sõerdet , kuid lisaks veel Ruth Perametsa ja Jaak Tamlehte, kuigi viimane ei ole enam pikemat aega televisioonis esinenud.

Valdo Panti tundis enamik 3. klassi õpilastest - 82,5%. Ka "Horoskoobi" laulude ja lauljate nimetamine oli nende jaoks lihtne ülesanne. Neid teadsid nii televiisoriomanikud kui ka televiisorit mitteomavad õpilased. Selgus, et lapsed käivad koos vanematega veel hilisõhtul naabrite pool seda saadet vaatamas.

Toodud andmete põhjal tuleb järeldada, et televiisor pakub lastele teadmisi, mida neil ilma televiisorita vaevalt oleks olnud. Kuigi need teadmised pole hädatarvilikud, annab nende olemasolu tunnistust sellest, et televisiooni abil on võimalik edukalt arendada silmaringi, kui seda tehakse piisavalt huvitavas vormis.

Õpilaste küsitlemine näitas, et paremini jääb meel-

de saade , mida on korduvalt nähtud ja kuuldud. Seda kinnitab nii multifilmide nimetamine kui ka "Horoskoobi" laulude meenutamine. Järeldus: t e l e v i s i o o n, a n d e s t e a d m i s i, p e a b l e i d m a v õ i m a l u s e n e i d m i n g i l m ä ä r a l k i n n i s t a d a. Kord kuuldu ununeb kiiresti.

Alates 5. klassist kirjutasid õpilased televisioonialaseid kirjandeid. Neid lugedes torkas silma, et 5. ja 6. klassi õpilased näevad televisiooni põhiülesannet teadmiste levitamises.

> "Televisioon annab meile palju teadmisi sellest, mis toimub laias maailmas"./Ats K., Toila 8-kl. Kooli 5.kl./

> "Televisioon on inimesele väga vajalik. Televisioonis näeme maid ja rahvaid, keda me elus võib-olla kunagi ei näe."/ Uno N., Toila 8-kl. Kooli 6.kl./

7. ja 8. klassi õpilased rõhutavad televisiooni meelelahutuslikku funktsiooni, kuid on ka neid õpilasi, kes näevad televisiooni ülesannete mitmekesisust, nende seas ka teadmiste andmist. 7. klassis moodustab selliste õpilaste arv 63,2% , 8. klassis - 57,1%.

Kirjandite põhjal võib teadmised , mida õpilased saavad televiisorist, jaotada 5 grupiks:

a) teadmised, mida saadakse poliitiliste sündmuste

kohta.

"Saates "Aktuaalne kaamera" sain ma teada provokatsioonist Hiina-Nõukogude piiril." /Roland T., Toila 8-kl.Kooli 6.kl./

b) teadmised, mida annab saade "Täna 25 aastat tagasi".

"Televiisor annab meile juurde palju teadmisi. Näiteks sain ma teada saatest "Täna 25 aastat tagasi", et "katjuušad" võeti kasutusele esmakordselt 14. juulil 1941. Seni ma arvasin, et nad võeti kasutusele hiljem. Nüüd on see aga mulle alatiseks meelde jäänud." /Priit P., Toila 8-kl. Kooli 7.kl./

c) teadmised, mida pakuvad viktoriinisaated.

"Huvitav on saade "Trips-traps-trull". Seda vaadates saab ise ka tarkust juurde." /Marju L., Püssi Keskkooli 8.kl./

d) praktiliseks eluks vajaminevad teadmised.

"Televisioonist saab teadmisi, mida läheb vaja igapäevases elus. Seda annab saade "NB!". See saade on mõeldud küll täiskasvanuile, kuid on ka meile kasulik." /Heidi L., Iisaku Keskkooli 8.kl./

e) teadmised, mida annab "Telekool".

Kuna "Telekooli" probleemile on pühendatud eri peatükk, toome väljavõtteid kirjanditest ka vastavas peatükis.

Õpilased ei maininud teadmisiandva saatena "Humakefü-munupu kabinetti". Tundub, et selle sarja estraadilikult kirev vorm ei lasknud näha tegelikku sisu.

Kirjandite põhjal võib järeldada, et suurema osa teadmisi saavad õpilased täiskasvanute saadetest.

Paremini jääb meelde see, mille vastu on eelnevalt huvi tuntud, mille kohta on teatud hulk eelteadmisi ja mida on kuuldud-nähtud korduvalt.

III peatükk

T E L E V I S I O O N I S E O S K A A S A E G S E K O O L I G A

1. T e l e v i s i o o n i t ä h t s u s e s t õ p p e t ö ö s.

Paljudes riikides on viimastel aastatel hakatud õppetöös ulatuslikult kasutama televisiooni abi.Tõuke sellele on andnud kas nõrk õppebaas,õpetajate vähesus kui ka vajadus muuta kool elulähedasemaks,anda õpilastele kõige värskemat informatsiooni,viies nad selliste materjalide juurde,mis muidu on raskesti kättesaadavad.[1]

Teleekraani suur eelis võrreldes teiste tehniliste vahenditega seisneb selles,et ta saab peegeldada nähtusi ja sündmusi nende toimumise momendil.Tänu visuaalsusele aitab televisioon muuta õppetundi emotsionaalsemaks,

---

[1] R.U r i n g, Raadio ja televisioon õppetöös, "Nõukogude Kool" nr. 6 1968, lk.427.

sidudes materjali reaalse tegelikkusega.

Hindamatu on televisiooni osa linnadest kaugel asuvate asulate ja külade õpilastele, kellel ei ole võimalust näha paljusid tähelepanuväärseid sündmusi, mis toimuvad tavaliselt pealinnas või teistes suuremates keskustes. Televisioon aitab paremini kui ükski teine tehniline vahend luua silda kooli ja kaasaegse maailma vahel.

Vaatamata positiivsetele joontele ilmnevad õppeprotsessis ka televisiooni mõned negatiivsed küljed, mille rõhutamine on osa pedagooge viinud televisiooni täielikule eitamisele õppetöös. Mõned pedagoogid arvavad, et televisioon ei saa anda rahuldavat hariduslikku efekti, kuna ta kujutab endast passiivset õpetamise meetodit.

Ühes USA ülikoolis tehti katse grupi 17-18 -aastaste üliõpilastega. Esimene grupp kuulas professorit auditooriumis, teine jälgis aga televiisori kaudu kõrvalruumist. Eksperiment kestis 6 nädalat, seejärel tehti kontrolltöö. Selgus, et esimese grupi üliõpilased olid läbi lugenud kogu täiendava kirjanduse ja omandanud materjali paremini kui teine grupp.[1] Eksperimendist tehti järeldus, et televisioonikujutis, mis tungib vahetult ajju, tekitab illusiooni, et kõik on selge, kuigi tegelikult jäävad pal-

---

[1] P. R o n d i e r r e , Mõtisklusi televisioonist, "Edasi" 6. juuli 1965.

jud küsimused lahtiseks. Ekraanile vaatamisega midagi tegema õppida võib ainult sel juhul, kui pärast nähtud toiminguid iseseisvalt läbi tehakse, või kui panna oma aju pingsalt tööle.

Eelpool toodud eksperiment näitas, kuivõrd vajalik on vahetu kontakt õpetajaga. Seda argumenti kasutavad koolitelevisiooni vastased. "Teleõpetajal" puudub otsene kontakt auditooriumiga: ta ei näe ega kuule õpilasi, kellele ta esineb. Õpilased omakorda ei saa õpetaja poole pöörduda küsimustega ega saa ka õpetajalt vastust. Koolitelevisiooni puhul langeb välja tähtis pedagoogiline faktor - õpetaja isiksuse vahetu mõju õpilasele.

Kõik need väited on õiged, kuid ainult seni, kuni televisiooni vaadeldakse universaalse õppemeetodina, kui teda vastandatakse teistele õpetamise vormidele. Televisioon ei saa olla kunagi peamine õppemeetod. Tema ülesandeks on õpetamise ja kasvatamise vormide ning meetodite mitmekesistamine. T e l e v i s i o o n o n t e h n i l i n e a b i v a h e n d t e a d m i s t e t u g e v d a m i s e k s j a t ä i u s t a m i s e k s.

Pedagoogiliste uurimuste materjalid tõendavad, et televisiooni lülitamine õppevahendite hulka ja selle oskuslik ärakasutamine tõstab õpilaste huvi ja tähelepanu aine vastu, kergendades materjali omandamist. Televisiooni kasutamine koolis aitab võidelda passiivsuse ja ükskõiksuse vastu õppetöös.[1]

---

[1] А. Г е л ь м о н т, Д. П о л т о р а к, Телевидение в школьном образовании, Москва 1963, стр. 15.

Televisioon avab õpilastele laia vaatevälja, rikastab laste kogemusi ja sügavdab teadmisi. Televisioon on seotud traditsioonilise ja ammuproovitud näitlikustamise printsiibiga. Kooli telesaateid juhivad tavaliselt suurte kogemustega pedagoogid. Kui juurde arvata veel õpilaste enda huvi telesaadete vastu, siis ei jää kahtlust, et televisioon on tõhusaks vahendiks teadmiste laiendamisel ja kinnistanisel õppetöös.

2. K o o l i t e l e v i s i o o n m e i l j a t e i s t e s m a a d e s.

Esimestena, alates 1950. aastate algusest, hakkasid televisiooni õpetuslikel eesmärkidel kasutama Ameerika Ühendriigid, Jaapan ja Prantsusmaa. Mõni aeg hiljem asusid koolisaateid andma ka Itaalia, Inglismaa ja Kanada.[1] Õppesaadete kasutamine võttis kiiresti laia ulatuse. Käesoleval ajal kasutavad telesaateid peaaegu kõigi telefitseeritud maade koolid.

Kooli telesaadete kasutuselevõtmise eesmärgid ja põhjused on mitmeti erinevad, kui võrrelda kapitalistlikke ja sotsialistlikke riike.

Kapitalistlikes riikides hakati televisiooni õpetus-

---

[1] А.Г е л ь м о н т, Д.П о л т о р а к, Телевидение в школьном образовании, Москва 1963, стр.18.

likel eesmärkidel kasutama kas puhtmajanduslikel põhjustel, sest riigi finantsolukord ei lubanud avada vajalikul hulgal koole ja ülal pidada õpetajaid, või oli teleõpetuse põhjuseks kvalifitseeritud õpetajate puudumine.

Suurendades sõjalisi eelarveid, vähendavad kodanlike maade valitsused väljaminekuid rahvaharidusele, pannes suuri lootusi õpetamisele televisiooni kaudu. Kuid need lootused ei õigusta ennast. Pedagoogid kinnitavad, et televisioon ei saa asendada õpetajat ja kooli.

Printsipiaalselt teist teed areneb õppetelevisioon sotsialismimaades, kus hoolitsus noore põlvkonna õpetamise ja kasvatamise eest on peamiseks stiimuliks uute meetodite ja vahendite kasutuselevõtmisel õppe-kasvatustöös. Sellest annab tunnistust laialdane televisiooni saadete kasutamine kasvatuslikel eesmärkidel Tšehhoslovakkias, Poolas, Jugoslaavias, Ungaris, Saksa Demokraatlikus Vabariigis, Nõukogude Liidus.

Sotsialismimaades ei ole koolitelevisiooni saadete eesmärgiks õpetaja asendamine. Koolile määratud televisiooniprogramm kujutab endast abivahendit, mida õpetajal on võimalik pedagoogilises töös kasutada. Telekooli saadete eesmärgiks on õpetaja poolt lastele antud teadmiste edasiarendamine ja illustreerimine. Selle kõrval püütakse televisiooniprogrammis õpiku materjali mitmesuguste uute võtete abil analüüsida. Telekooli eesmär-

giks on kaasa aidata, et õpilane, kes on tundides õppinud tundma füüsika ja keemia seadusi, oskaks neid kasutada ka praktikas, oma igapäevases elus.Telekaamera on ideaalseks vahendiks, et viia õpilane sinna, kuhu kooliekskursioonid ei ulatu.

Poola televisiooni populaarteaduslike saadete peatoimetaja asetäitja M. Wiesznewska kinnitab: "Me näitame õpilastele, kuidas inimene praktikas kasutab neid loodusseadusi, mida õpetatakse koolis".[1]

Poola telekooli praktikast on teada, et üle 18 minuti kestnud saate puhul õpilaste tähelepanu hajub. Seda arvestatakse Poolas programmi koostamisel, tuues aeg-ajalt saatesse sisse tähelepanu koondavaid momente. "Televisioonitundide" tulemuste selgitamisel on Poola Pedagoogika Uurimise Keskinstituut teinud kindlaks, et säärases teletunnis omandavad õpilased materjali edukamalt.[2]

Budapestis Janos Csere nimelises gümnaasiumis on sisse seatud kooli televisioonistuudio, milleks kohandati üks klassiruum. Ruum on üheaegselt nii õppeklass kui ka stuudio. Siit on võimalik anda saateid kolme demonstratsioonisaali, kust saab jälgida ilma õpilasi

---

[1] Tähelepanu, siin telekool! "Rahva Hääl" 23. dets. 1965.

[2] Samas.

ja õpetajat häirimata, mis klassis toimub.Lakke paigutatud kaamera abil avaneb pedagoogidele võimalus kontrollida,kuidas õpilased kirjutavad kontrolltöid.[1]Käesoleval ajal on selline tehniline seade,mida kasutatakse pedagoogilistel eesmärkidel, maailmas ainulaadne, kuid see kõneleb televisiooni ja pedagoogika sidemete arenemise suurest tulevikust.

Saksa Demokraatliku Vabariigi televisioon, alustatades koolisaateid, seadis eesmärgiks õpilastele poliitilise informatsiooni vahendamise ja teadmiste laiendamise igalt ainealalt, kaasa arvatud muusikaline ja kunstiline kasvatus, ning sisendada noores põlvkonnas uhkustunnet selle üle, et nad kasvavad sotsialistlikul Saksamaal.[2]

Nõukogude Liidus alustati telekooli saadetega 1950. aastate teisel poolel. 10.novembril 1958 toimus Kesktelevisiooni esimene saade koolidele, mille järel hakkasid regulaarselt õppesaateid andma ka mitmed teised meie maa telestuudiod Odessas, Leningradis, Riias ja mujal.[3]

---

1 I.S z o m b a t i, Televisioonistuudio klassis, "Rahva Hääl" 13. jaan. 1966.

2 Film, Fernsehen, Filmerziehung, Nationales Zentrum für Kinderfilm und -fernsehen der Deutschen Demokratischen Republik, 1968, lk.5 - 6.

3 В.К с е н о ф о н т о в, О вечерних учебных передачах, - Телевидение - помощь школе, Москва 1966, стр.16.

Eesti NSV-s lülitati õpilassaated televisiooniprogrammi esmakordselt 1963./64. õppeaastal. Näidati seliseid õppefilme, nagu "Millest jutustavad Vana-Egiptuse mälestusmärgid", "Maapinnavormid", See juhtus Artekis" jt. Seejärel aga telekooli saated katkesid.

1965. aastal tõstatas telekooli probleemid uuesti ajaleht "Rahva Hääl", milles ilmus rida artikleid teiste sotsialismimaade kogemustest ning telekooli saadete loomise vajalikkusest ka meie vabariigis. [1]

"Rahva Häälele" lisandusid ka teiste ajalehtede kirjutised, mis kõnelesid vajadusest muuta koolitöö elulähedasemaks, kasutades kaasaegseid tehnilisi võimalusi, siinhulgas ka televisiooni. [2]

1966.a. jaanuaris alustas Eesti Televisioon, koostöös Vabariikliku Õpetajate Täiendusinstituudiga, regulaarseid "Telekooli" saateid õppefilmide demonstreerimise näol. Need saated kestavad tänaseni.

"Telekooli" saade koosneb tavaliselt filmist, mida täiendavad vastava eriala pedagoogi seletused.Neis juhitakse tähelepanu olulisemale ekraanil näidatavas. Seletused peavad aitama vaadatavat siduda tunnis omandatuga.Tähelepanu juhtimiseks metoodiliselt tähtsatele

---

[1] E. H a a s m a a , Päevakorral on "Telekooli" saatus, "Rahva Hääl" 7. okt. 1965.

Tähelepanu, siin telekool! "Rahva Hääl" 23. dets. 1965.

[2] Э.П и р н, Кино, телевидение, школа, "Советская Эстония" 4 января 1966.

momentidele avaldatakse "Nõukogude Õpetajas" küsimustik, mida iga õpetaja pärast või enne "Telekooli" tundi kasutab nähtu kinnistamiseks või õpilaste tähelepanu suunamiseks. Soovitav on esitada klassile küsimused enne saadet. See aitab õpilasel paremini orienteeruda ning muutuda saatest aktiivseks osavõtjaks. Saadete planeerimisel on arvestatud ka koolide tunniplaane: ühel päeval näidatakse õppefilme ühele klassile ühes aines, et vältida klasside asjatuid liikumisi ning sellega seotud ajakulu. Samuti on arvestatud aineõpetajate vabu päevi. Iga saadet korratakse õhtupoolikul, et seda saaksid kasutada ka õhtused vahetused või teist korda vaadata koolist koju jõudnud õpilased.

Teatava aja jooksul takistas telesaadete jälgimist televiisorite puudumine koolides. Televiisorite ostmine oli koolidele asjatult keeruliseks tehtud. Praegu on need takistused ületatud ja enamikes koolides on televiisor olemas.

3. Telekooli osast õppetöös Kohtla - järve rajooni andmete alusel.

Tutvumine Kohtla-Järve rajooni koolide materiaalse olukorraga näitas, et ületamatuid takistusi "Telekooli" saadete vaatamiseks ei ole üheski koolis. Televiisorid on paigutatud ruumidesse, mida saab kasutada õpilassaadete vaatamiseks. Tavaliselt on selleks klass, mida

kasutatakse igapäevaseks õppetööks. Selletõttu peavad telesaate vaatamise ajaks ruumi vahetama kaks klassi. Sellist olukorda peetakse meie koolides valitseva ruumikitsikuse juures täiesti normaalseks ja ükski õpetaja ei kurtnud, et neid liigse "kolimisega" oleks häiritud. Ainuke takistus, mida 22-st küsitletud õpetajast 8 mainisid, olid tunniplaanis toimuvad ümberpaigutused seoses telekooli saate vaatamisega, kuid ükski ei lugenud seda tõsiseks takistuseks. Sellegipärast vastasid 22-st õpetajast 17 küsimusele, kui sageli nad vaatavad nende ainele pühendatud telesaateid, - mõnikord. Vaid 5 õpetajat vastas - alati. See näitab, et meie koolides ei tunta veel küllaldast vajadust televisiooni kasutamiseks õppetöös. Telesaadete vähesest kasutamisest räägivad ka mõnede õpilaste kirjandid. Püssi Keskkooli 8. klassi õpilane kirjutab:

> "Meil endal kodus pole televiisorit, sellepärast mul ei ole võimalik "Telekooli" saateid vaadata. Aga mida olen näinud, on mulle ka meeldinud." / L.M. /

Ilmselt peab õpilane "Telekooli" saadet a i n u l t koduseks ülesandeks, mida tal televiisori puudumisel ei ole võimalik täita. Aga koolis vaadatud saated?

Otsene etteheide koolile ilmneb järgmises katkendis:

> "Muidugi väga kasulik meile kui õpilastele on "Telekool". Telekooli on mul alati väga

huvitav jälgida ja selle teeb sisukaks just film. Kuid minu arvates oleks veelgi huvitavam, kui me vaataksime "Telekooli" koolis, mis on täiesti võimalik. Meil koolis aga pööratakse sellele väga vähe tähelepanu". / Milvi V. /

Vihjeid "Telekooli" vähesest kasutamisest on ka teiste koolide õpilaste kirjandeis.

""Telekool" annab meile igakülgseid teadmisi igalt alalt, kui neid jälgida pidevalt. Mina vaatan"Telekooli" siis, kui on võimalik. Koolis näeme seda harva."/ Hermo P.,Toila 8-kl. Kool, 7. kl. /

"Televiisor minu arvates ongi selleks, et ta täiendaks teadmisi ja aitaks õppida. Seda kinnitab "Telekooli" saade. Seda ma aga ei saa vaadata, sest olen sel ajal koolis". / Indrek P.,Toila 8-kl. Kool, 7. kl. /

On aga ka teistsuguseid arvamusi. Õpilane Aseri Keskkooli 7. klassist kirjutab:

""Telekooli" vaatan ma harva, sest seal ei ole suurt midagi põnevat."

Koolides tehakse vähe, et äratada õpilastes huvi õpetuslike saadete vastu. Tulemuseks on huvi suurenemine meelelahutuslike saadete vastu.

"Kuigi "Telekool" sisaldab õppeprogrammi, mis on mulle kohane, pole ajapuudusel võimalik neid saateid vaadata. M i n u l e m m i k s a a t e k s o n s a a n u d "H o r o s k o o p" ja lemmiklauljaks Uno Loop". / A. V. , Püssi Keskkooli 8. kl. /

Laste kirjandid, mis tunnistavad, et "Telekool" pole kooli teed leidnud, viivad järeldusele, et kool ise ei juhi õpilasi küllaldaselt üldarendavate saadete juurde, soodustades sellega tahes-tahtmata kergesisuliste saadete austajaid.

Mis on siis põhjuseks, et telekooli saateid ainult mõnikord vaadatakse, kuigi mingeid ületamatuid takistusi selleks ei ole?

Nagu näitasid õpetajate ankeedid, peetakse telekooli saateid vajalikeks, kuna nad muudavad tunde mitmekesisemaks, asendades puuduvaid näitlikke õppevahendeid.

Arvatavasti on siin põhjuseks kas hoolimatus, mille tõttu ei vaevuta jälgima telekooli ega teatagi, millal saade toimub, või osaliselt ka konservatiivsus, mis sunnib kõigesse uuesse suhtuma eelarvamuse ja kahtlusega.

Mõnedel juhtudel on pedagoog telekooli veendunud vastane, kellel täielikult puudub usk televisiooni kasutamise otstarbekusse ja vajalikkusesse koolitöös.

Eitava suhtumise põhjusi võib olla veel teisigi, kuid eeltoodud on olulisemad, millistest lähemas tule-

vikus saab ja tuleb vabaneda. Tarvis on ,et koolide direktsioonid pööraksid enamat tähelepanu tehniliste vahendite kasutamisele.Rohkem peaksid pedagoogid oma mõtteid "Telekooli" kohta avaldama ajakirjanduses. Seni on aga "Telekooli", mille saated on eetrisse läinud juba üle kolme aasta, õpetajate poolt vastu võetud peaaegu täieliku vaikimisega. Raske on öelda, kummaga on enam tegemist, kas tagasihoidlikkusega või ükskõiksusega.Rahulolu tuleb vaevalt kõne alla,seda kinnitab enamiku küsitletud pedagoogide arvamus. Tõsi, 22 õpetaja mõtteavalduse põhjal on ehk liiga julge otsustada meie vabariigi paljutuhandelise õpetajaskonna arvamuse üle, kuid mingi pildi õpetajate suhtumisest see siiski loob.

Õpilaste arvamused, mida nad toovad esile oma kirjandites, ei peegelda sageli nende tegelikku suhtumist "Telekooli". Kirjandite põhjal saadud mulje "Telekooli" osast teadmiste omandamisel on soodne. Ligikaudu 93% õpilastest annavad seal "Telekooli" saadetele igati hea hinnangu.

"Mulle meeldib telekooli saade. Telekooli saatest saan teada palju ajaloolisi asju.Kui telekoolis jutustatakse bioloogiast, saan sellest palju bioloogia tunnis rääkida."
/ Harry T., Iisaku Keskkooli 6.kl./

"Televiisoris näidatakse klassidele saateid. Seal näidatakse telekoole, mis annavad meile

palju õppust.Telekoolides räägitakse õpilastele vanaaja elust. See on meile väga vajalik." /Nimi puudub, Aseri Keskkooli 5.kl./

"Televisioonis on väga palju "Telekooli" saateid. Mulle meeldivad need saated.Palju räägitakse seal sellest, millest tunnis juttu ei olnud." / Elvi K., Toila 8-kl. Kooli 7.kl./

"Mina vaatan televiisorist ka telekoole. Telekoolis näitab filme, kus on piltlikult kujutatud katseid. Need annavad meile palju tarkust juurde." / Hans L., Püssi Keskkooli 8.kl./

Kirjandite lugemisel tekib mulje, et "Telekooli" ja õpilaste vaheliste suhete alal on kõik korras:õpilased jälgivad saateid huviga, omandavad teadmisi,saavad vajalikke praktilisi näpunäiteid.

Olukorda võikski pidada normaalseks, kui õpilaste samasugust suhtumist peegeldaks ka "Telekooli" koht telesaadete populaarsuse pingereas. Siin ilmneb aga hoopis vastupidine pilt: "Telekool" on teiste saadete reas kusagil lõpus, kui mitte päris viimasel kohal.

Juba 1968. aasta I poolel Rakkes, Vaekülas, Pärnus ja Märjamaal korraldatud küsitlus näitas õpilaste tagasihoidlikku suhtumist "Telekooli": Rakke ja Pärnu

õpilased asetasid ta teiste telesaadete reas viimasele, Märjamaa ja Vaeküla õpilased eelviimasele kohale. Kuna siin oli tegemist keskkooliõpilastega, võiks arvata, et nooremas ja keskmises koolieas on "Telekool" ehk hinnatavam. Mõneti küll, kuid ka noorem ja keskmine kooliiga hindab täiskasvanute saateid rohkem kui "Telekooli".

Kordamata saadete järjestust, mis klasside kaupa on toodud II peatükis, esitame ainult graafiku, mis kujutab õpilaste hinnangut "Telekoolile".

Joon. 2.

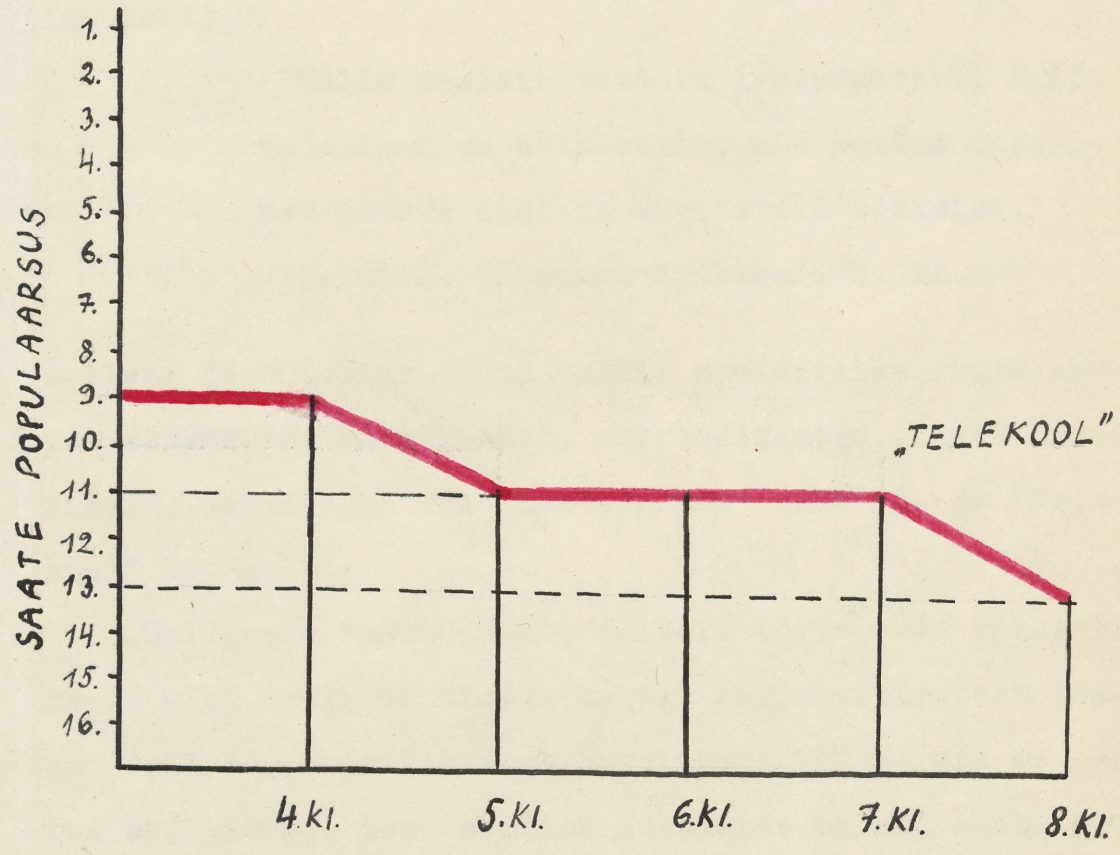

Tedents on ilmne - mida vanem klass, seda vähem hinnatakse "Telekooli". Kui õpilased 4.-6. klassini leiavad ka "Telekooli" meeldiva olevat, siis 7. , eriti 8.klassi õpilased märgivad teda veel ainult kui kasulikku ja vajalikku saadet, kusjuures see vajalik saade paigutatakse pingerea lõppu.

> "Hea, et televisioonis on õpilastele korraldatud vajalikke saateid, näiteks telekool. Ta aitab meil paremini selgust tuua õpitud osast." / Aime R., Iisaku Keskkooli 8. kl. /

Ankeedis on õpilasel"Telekool" mainitud viimasel, s.o. 16. kohal.

> "Mulle meeldib vaadata lastesaateid. Eriti vajalikud on telekoolid, mis toovad õppeainest juurde uusi ja huvitavaid teadmisi." / Heidi L. , Iisaku Keskkooli 8. kl. /

Õpilane loeb lastesaateid endale meeldivaiks, kuid asetab esikohale "Horoskoobi", estraadisaated, kunstilised filmid, samal ajal kui "Lasteekraan" asub 13. ja "Telekool" 16. kohal.

Selliseid vastuolulisi näiteid võiks tuua rohkesti ka 7. ning isegi 6. klassi kohta. Harjumuspäraselt loevad õpilased vajalikuks ja kasulikuks kõike, mis on seotud õppimisega, sest sellise suhtumise on nad aastate jooksul koolis omandanud. Kui aga õpetav satub kõrvuti

kerge, põneva ja lõbusaga, valitakse viimased. Siin ei tule inertsi mõjul sisulise hinnangu andmine kõne alla.

Kirjandite seas leidub üksikuid, milles hinnang "Telekoolile" langeb kokku talle ankeedis antud kohaga.

> "Kui koolist meie ei saa nii hästi selgeks mõnda osa siis tuleb meile appi telekool kus näidatakse õpilastele kõike filmi abil.Telekooli saateid ma ikka vahin, kuid minu arvates annavad mõned teised saated palju paremini teadmisi. Näiteks "Täna 25 aastat tagasi!""/Jaan V., Toila 8-kl. Kooli 7.kl./

Õpilase õigekirja alusel võib öelda, et tegemist pole kõige hoolsama õpilasega. Küllap sellepärast puudub tal ka kohustus lugeda kõik õpetuslik heaks ja meeldivaks. Ankeedis on tal "Telekool" 10. kohal.

Toodud katkendite põhjal sai selgeks üks "Telekooli" vähese populaarsuse põhjus: koolides kasutatakse neid saateid tundide illustreerimiseks vähe. Kui seda tehaksegi, siis ei kasutata saates antud teadmisi vajalikul määral edaspidise töö käigus , mille tõttu saate otstarve jääb ebamääraseks.

Õpetajad kurdavad aja nappuse ja läbivõetava materjali rohkuse üle, mis ei anna võimalust "Telekoolile" küllaldaselt tähelepanu pühendada. "Telekooli" saade toimub tavaliselt hiljem, kui on programmis vastav

ainelõik. Selle tõttu tuleb edasi võtta uut ainet ja "Telekooli" saate jaoks on raske aega leida.

Meie õppeprogrammide ülekoormatusest on ennegi juttu olnud, kuigi need arutlused pole viinud materjali kärpimisele. Õpetajail on õigus, kui nad räägivad ajapuudusest. Sellegi pärast peaksid õpetajad leidma aega "Telekooli" saadete vaatamiseks tunnis. Populaarteaduslike saadete vastu huvi äratamise seisukohalt on see äärmiselt vajalik.

Üksikute õpilaste kirjanditest selgus veel üks "Telekooli" vähese populaarsuse põhjus, mis sõltub juba "Telekoolist" endast.

> "Ma mõistan, et "Telekool" on meile kui õpilastele vajalik, kuid võrreldes teiste televisioonisaadetega pakub ta mulle vähem huvi, sest ülesehituses jääb nagu midagi puudu." / Eda L., Toila 8-kl. Kooli 8.kl./

> "Iga kord, kui ma hakkan"Telekooli" saadet vaatama, ootan ma midagi erilist.Kuid tavaliselt on kõikides saadetes midagi sarnast.Sellepärast ma vaatan mõnda muud saadet meelsamini." /Lea R., Iisaku Keskkooli 8.kl./

Esitatud kaatkendite põhjal kerkib üles "Telekooli" vormi küsimus.

"Telekooli" saated ilmuvad juba neljandat aastat,

kuid ikka kasutatakse sama ülesehitust - film pluss kommentaar. Praegused 8. klassi õpilased hakkasid "Telekooli" saateid vaatama juba 5. klassis ja on tõepoolest pettunud, et selle ajaga peaaegu midagi uut saadete ülesehituses pole juurde tulnud. Tänapäeval on juba tegemist õpilastega, kes on jõudnud televisiooniga harjuda ja tavaline telekujutus neid enam ei köida.Pealegi pakub televisioon ajaviiteks palju huvitavamaid saateid.

"Telekooli" toimetus peab tõsiselt mõtlema oma saadete sisu ja vormi mitmekesistamisele. Tuleks kas või aeg-ajalt pakkuda midagi, mis aitaks huvi ülevel hoida, et võita tagasi laialdane õpilasauditoorium meelelahutuslikelt saadetelt. Loomulikult pole mõeldav, et "Telekooli" saated peaksid muutuma tsirkuse- või estraadietenduste sarnasteks, kuid midagi saadete vormi elustamiseks on kindlasti võimalik teha.

Õpetajate ülesandeks jääb huvi äratamine üldarendavate saadete vastu. Õpilastele tuleb selgeks teha, mille poolest koolisaated erinevad ja peavadki erinema meelelahutuslikest saadetest, milliseid erinevaid eesmärke nad teenivad. See aitaks kindlasti kujundada õpilaste õiget suhtumist erinevatesse saateliikidesse ning kasvatada igakülgselt arenenud huvidega televaatajat.

4. Televisiooni positiivse mõju suurendamise võimalustest.

Nagu nägime, avaldub meie televisiooni ebasoovitav mõju nooremale ja keskmisele koolieale eelkõige laste vaba aja ühekülgses jaotamises. Enamik vabast ajast kulutatakse telesaadete vaatamiseks, mille tulemusena väheneb oluliselt värskes õhus viibimise, füüsilise liikumise ja uneaeg.

Lastevanemail lasub eriline vastutus oma laste tervise eest.Sellepärast, hoolimata sellest, et eriti emad on mitmesuguste kohustustega koormatud, tuleb vanemail rohkem tähelepanu pöörata laste vaba aja struktuurile. Tuleb hoolitseda, et lapsed viibiksid võimalikult palju värskes õhus, jookseksid, mängiksid ja heidaksid õigeaegselt magama.

Lastevanemaid tuleks informeerida ajakirjanduse, raadio, televisiooni jm. teel optimaalsetest normidest, mis on teadlaste poolt välja töötatud. Näiteks võivad noorema kooliea õpilased televiisorit vaadata maksimaalselt 3 korda nädalas, kusjuures telesaate pikkus ei tohi ületada 90 minutit.Jälgima peab ka seda, et laps oleks teleekraanist vähemalt 2,5 meetri kaugusel.[1]

---

[1] Н. Коростелёв, Телевизор и нервы, "Советское радио и телевидение" № 9 1967, стр.39.

Teiseks negatiivseks nähtuseks on vanemate õpilaste huvi vähenemine üldarendavate saadete vastu. Televisioonis hakatakse nägema ainult ajaviitevahendit. Siin tuleb oma panus anda koolil ja ka televisioonil endal. Kool peab enam hoolitsema, et lastes tärkaks huvi teadmisi ja silmaringi laiendavate saadete vastu. Seda on võimalik teha nii "Telekooli" saadete ühisvaatamise kaudu, klassijuhatajatundides televisioonialaste küsimuste arutamise teel ja ka ainetundides, kus tuleks rohkem ära kasutada televisioonist saadud teadmisi. Muidugi eeldab see, et õpetaja ise peab vähemalt oma aines kursis olema televisioonis esitatud materjaliga. 22-st küsitletud õpetajast 10 vastasid, et nad oma tundides on kasutanud televisioonist saadud teadmisi või telesaateid. Järelikult suur osa õpetajaist seda veel ei tee. Televisioon on aga muutunud niisuguseks, mida kool ei tohiks ignoreerida.

Ka televisioon ise peab enam tähelepanu pöörama õpilasi arendavatele saadetele. Tuleb leida uusi vorme ja vahendeid, mis õpilaste huvi nende saadete vastu tõstaksid.Praegu on televisioonitöötajad rohkem mures täiskasvanute pärast. Neile otsitakse uusi saatesarju, et täiskasvanud vaatajat igati rahuldada. Noorele generatsioonile mõeldakse veel vähe.Eriti puudutab see keskmist kooliiga, kelle jaoks peale "Humakefü-munupu kabineti" pole peaaegu midagi loodud.Nimetatud saade ilmub

aga küllalt harva.

Keskmine kooliiga on murdeiga, kus algab isiksuse kujunemine.Ka televisioon peab kaasa aitama, et kujuneks isiksus, kes vastab meie ajastu ideaalidele. Sellepärast tuleb televisioonil üheks tähtsamaks ülesandeks pidada s a a d e t e l o o m i s t k e s k m i s e l e k o o l i e a l e.

Enam tähelepanu peaks televisioon osutama ka filmirepertuaari valikule. Kaaluda tuleks, millal kasutada hoiatust "Film on mõeldud vaatamiseks ainult täiskasvanuile". Tuleb vabaneda seisukohast, et a i n u l t armastus-stseenid on lastele vaatamiseks ebasobivad. Sama hoiatust vääriksid ka kriminaalfilmid või muud lastes hirmu ja kartust esilekutsuvad filmid. Viimane puudutab taolisi filme, nagu 1969. aasta aprilli algul demonstreeritud "Vii", mille näitamise vajalikkus televisioonis tuleb asetada küll suure küsimärgi ette.

Sama peaksid televisioonitöötajad arvestama ka teatrietenduste puhul. Seni ei ole millegipärast teatrietenduste eel vanustpiiravat märkust peetud vajalikuks. Kuid on teatrietendusi, mis pole lastele vaatamiseks eakohased. Näiteks "Mee maitse", "Meteoor" jt. oleksid vajanud hoiatust " Vaatamiseks ainult täiskasvanuile".

Kuna teatrietendused on meie õpilaste hulgas küllalt populaarsed, siis seda enam tuleb valikut teha,

millised on õpilastele sobivad, millised mitte.

Teatrihuviliste õpilaste vajadusi võiks arvestada ka meie Noorsooteater ja kordki kuus anda keskmisele koolieale sobiva etenduse - telelavastuse.

Kahtlemata pole nimetatud abinõud veel täiesti piisavad televisiooni positiivse mõju täielikuks väljaarendamiseks, kuid ka nende rakendamine aitaks teatud määral kaasa, et televisioon muutuks meie noores põlvkonnas a i n u l t p a r e m a i d jooni arendavaks teguriks.

K O K K U V Õ T E

Tänapäeval on üheks ühiskondliku elu tähtsaks faktoriks muutunud televisioon. Ta on võitnud endale arvuka auditooriumi, millest suure osa moodustavad lapsed ja noorukid.

Televisiooni mõju noorele põlvkonnale on tekitanud pedagoogide, psühholoogide ja lastevanemate seas mitmesuguseid probleeme: kas televisioon aitab kaasa laste arengule, andes teadmisi inimeste elust ja kaugetest maadest, või segab ta lapsi õpingutes, kisub eemale liikumismängudest ja laostab isegi kõlbeliselt. Viimane puudutab eriti kapitalistlike maade televisiooni, kus teleprogrammid on üleküllastatud kriminaalfilmidest.

Sotsialismimaades on peamiseks mureks laste ja noorukite liialdamine telesaadete vaatamisega, mis mõjub negatiivselt nende füüsilisele arenemisele. Et lapsed suurema osa oma vabast ajast kulutavad televisioonile, seda kinnitavad Poola teadlase E.Flemingi, nõu-

kogude teadlaste N.Rudaltseva, J.Gluškova ja N.Korosteljovi uurimused ning mõningad tähelepanekud ka Eesti NSV-s.

Käesolev diplomitöö on kirjutatud 1968./69.aastal Kohtla-Järve 7 koolis korraldatud uurimuse alusel. Ankeetide, kirjandite ja suulise vestluse kaudu saadi andmeid 423-lt noorema ja keskmise kooliea õpilaselt.

Küsitlus näitas, et televisioon on avaldanud suurt mõju õpilaste vaba aja struktuurile. On vähenenud raamatute lugemise, mängude ja värskes õhus viibimise aeg. 30-tunnilisest vabast ajast nädalas pühendavad õpilased televisioonile keskmiselt 19 tundi: 1.- 4.klassini 17 - 18 tundi, 5.- 8.klassini 21 tundi. Nädala lõikes jaotuvad need tunnid järgmiselt: algklasside õpilased - tööpäevadel 2 tundi, laupäevadel 3 tundi, pühapäevadel 4,5 tundi; keskmise kooliea õpilased - tööpäevadel 2,5 tundi, laupäevadel 4 tundi ja pühapäevadel 5,5 tundi. Sageli pikendavad lapsed telesaadete vaatamist ka uneaja arvel.

Suurema osa televisioonile kulutatud ajast vaatavad õpilased täiskasvanuile mõeldud saateid. Kui 1.- 3. klassi õpilastest ligi 83% peavad oma lemmiksaateks "Lasteekraani", siis alates 4.klassist eelistatakse vaadata kunstilisi filme, viktoriine, saadet "Täna 25 aastat tagasi" jm.

7.- 8.klassis suureneb huvi meelelahutuslike saa-

dete vastu. Ühelt poolt on see tingitud murdeea iseärasustest, teiselt poolt aga näitab ka seda, et televisioon hakkab aja jooksul soodustama mõttelaiskust ja mugavust.

Osa süüst lasub ka koolidel, kus veel vähe tehakse huvi äratamiseks teadmisiandvate saadete vastu.Seda näitab pealiskaudne suhtumine "Telekooli" saadetesse. Neid kasutatakse vähe, mistõttu õpilastel jääb mulje, nagu ei omaks teadmisiandvad saated teleprogrammis erilist tähtsust ja televisiooni ülesanne on ainuüksi vaatajat lõbustada."Telekool" on õpilaste seas vähe tunnustatud. "Telekooli" toimetus peaks seda samuti arvestama ja enam tähelepanu osutama oma saadete mitmekesistamisele, et võita suuremat autoriteeti õpilaste hulgas. Vajalik on saadete loomine keskmisele koolieale.

Nii pedagoogid, lastevanemad kui ka televisioonitöötajad peavad hoolitsema selle eest, et televisiooni osa meie noorsoo kasvatamisel ei jääks väiksemaks, kui lubavad temas peituvad võimalused.

Р Е З Ю М Е

Телевидение в наши дни является важнейшим фактором общественной жизни.

Оно привлекло к себе массу зрителей, из которых подавляющее большинство составляют дети и юноши.

Влияние телевидения молодому поколению поставило педагогов, психологов и родителей перед разнообразными проблемами: помогает ли телевидение развитию ребенка, давая знания о жизни людей и о далеких странах или мешает учебе, отвлекает от подвижных игр и расшатывает даже мораль.

Особенно плохо влияет телевидение на молодое поколение в капиталистических странах, где программы телевидения насыщены различными случаями уголовной преступности.

В странах социализма эти проблемы иного рода, но не менее акутны.

Польский исследователь Е.Флеминг пришел к выводу, что дети слишком много сидят у телевизора, что отрицательно влияет на физическое развитие.

Советские исследователи Н.Рудальцева, Ю.Глушкова и Н.Коросельев находят, что смотрение телевизора у детей переходит все возможные грани.

Некоторые наблюдения в Эстонской республике утверждают то же самое.

Дети и юноши второй половины 1960 года проводят в основном все свое свободное время у телевизора.

Данная работа написана 1968/69 году на основании исследовательской работы в 7-ей школах Кохтла-Ярвеского района.

Через анкеты, сочинения и при помощи устной беседы, получили сведения от 423 уч-ся младшего и среднего школьного возраста.

Из опроса выяснилось, что телевидение оказывает большое влияние на время провождение. Укорочено время на прогулки на свежем воздухе, на чтение книг и даже на игры.

Из 30 свободных часов в неделе тратят учащиеся в среднем на телевидение 19 часов. С I-IУ классов - 17-18 часов, с У-УШ классов - 21 час. Эти часы распределены в течение недели таким образом: учащиеся начальных классов в рабочие дни смотрят телевизор по

2 часа, по субботам по 4 часа и по воскресеньям по 5,5 часов.

Частенько смотрение телевизора у детей и подростков продолжается за счет сна.

Большую часть времени при смотре телевизора дети тратят на просмотр передач для взрослых.

83 % из учащихся с I-III класса находит, что детский экран является их любимой передачей.

Учащиеся IУ класса не считают своей любимой передачей детский экран.

Начиная с IУ класса учащиеся предпочитают художественные фильмы, музыкальные программы, "Хороскооп", викторины Трипс-трапс-трулль и передачу "Сегодня 25 лет тому назад".

У учащихся 7-8 класса возрастает интерес к развлекательным передачам. Это уже отрицательное влияние телевидения, что способствует развитию лени и бездействия в дальнейшем.

Часть вины ложится и на школу, где не умеют поднимать интерес к передачам, которые пополняли бы знания. Так же поверхностно относится школа к передачам "Телешкола".

Их просматривают мало, отчего у учащихся складывается мнение, что телевизор только развлекает зрителя.

Передачи "Телешкола" не заслуживают среди

учащихся должного внимания.

С этим должны бы считаться составители программы "Телешкола" и разнообразить ее, чтобы завоевать больший авторитет среди учащихся.

Иначе телевидение в воспитании молодого поколения будет играть более меньшую роль, чем от него следовало бы ожидать.

Lisa nr.1.

A N K E E T

.....kooli.....klassi õpilane

...../ nimi /

1. Kas kodus on televiisor? / ja või ei /
2. Kas kodus on raadio? / ja või ei /
3. Mitu tundi vaatad tavaliselt telesaateid
   a) tööpäevadel
   b) laupäeval
   c) pühapäeval
4. Kui kaua päevas kuulad raadiot?
5. Kas lähed huvitava telesaate puhul hiljem magama?
6. Reasta allnimetatud telesaated vastavalt sellele, kuidas nad sulle meeldivad:
   1. Viktoriinid
   2. Telekool
   3. Tantsusaal
   4. Otseülekanded tähtsatelt sündmustelt
   5. Estraadietendused
   6. Kunstilised filmid
   7. Täna 25 aastat tagasi
   8. Uudishimulike klubi
   9. Teatrietendused
   10. Aktuaalne kaamera
   11. Noortestuudio
   12. Dokumentaalfilmid
   13. NB!
   14. Spordisaated
7. Kumba sa teed meelsamini, kas loed raamatut või vaatad televiisorit?

Lisa nr. 2.

K Ü S I M U S T I K

1.- 3. klassi õpilastele

1. On sul kodus televiisor?
2. On sul kodus raadio?
3. Milliseid saateid sa eile televiisoris vaatasid?
4. Kuulasid sa eile raadiot?
5. Milline saade sulle televiisoris kõige rohkem meeldib?
6. Milliseid televiisoris nähtud multi- või muinasjutufilme sa mäletad?
7. Tead sa nimetada nende tädide või onude nimesid, kes televiisoris teadustavad saatekava?
8. Kas sa tead , kes on Valdo Pant? Millist saadet ta juhib?
9. Oled sa vaadanud saadet "Horoskoop"? Nimeta seal esitatud laule. Tead sa ka lauljaid , kes selles saates laulavad?
10. Kumba sa teeksid meelsamini, kas loeksid raamatut või vaataksid televiisorit?
11. Käisid sa eile väljas mängimas? Kas sa loobud mängudest õues, kui televiisoris on huvitav saade?

Lisa nr. 3.

A N K E E T Õ P E T A J A L E

1. Kuidas hindate "Telekooli" saateid?
2. Kuidas vaatate neid saateid oma aines
   a) alati
   b) mõnikord
   c) mitte kunagi
3. Milliseid takistusi on Teil "Telekooli" saadete vaatamisel ja arutluste korraldamisel?
4. Olete Te kasutanud teiste televisioonisaadete materjale oma ainetundides või klassijuhatajatundides?
5. Kuidas hindate televisiooni osa meie õpilaste kasvatamisel ja nende silmaringi arendamisel?

Lisa nr. 4.

Ülevaade Rakke, Vaeküla, Märjamaa ja Pärnu 5.-11. klassi õpilaste televisioonialasest maitsest.

Rakke Keskkool	Vaeküla Internaatkool	Märjamaa Keskkool	Pärnu II Keskkool
1.Kunstilised filmid	1.Estraadisaated	1.Estraadisaated	1.Teatrietendused
2.Teatrietendused	2.Kunstilised filmid	2.Kunstilised filmid	2.Kunstilised filmid
3.Estraadisaated	3.Teatrietendused	3.Täna 25 aastat tagasi	3.Estraadisaated
4.Noortestuudio	4.Noortestuudio	4.Teatrietendused	4.Noortestuudio
5.Täna 25 aastat tagasi	5.Täna 25 aastat tagasi	5.Noortestuudio	5.Täna 25 aastat tagasi
6.Spordisaated	6.Spordisaated	6.NB!	6.Spordisaated
7.NB!	7,Viktoriinid	7.Viktoriinid	7.NB!
8.Viktoriinid	8.NB!	8.Spordisaated	8.Viktoriinid
9.Uudishimulike klubi	9.Telekool	9.Telekool	9.Uudishimulike klubi
10.Telekool	10.Uudishimulike klubi	10.Uudishimulike klubi	10.Telekool

K A S U T A T U D K I R J A N D U S

1.H a a s m a a,E. Päevakorral on "Telekooli" saatus. "Rahva Hääl" 23.dets. 1965.

2.H a a v,K. Vaba aeg ja massikommunikatsioonid. Diplomitöö. Tartu 1968.

3.I l v e s,A. Õpilane ja televiisor. "Nõukogude Õpetaja" 28.jaan. 1967.

4.Kaks küsimust televisiooni kohta. "Televisioon" 10.- 17.märts 1969.

5.K a l l e m a a,K. Televisioon ja lapsed. "Edasi" 10.juuli 1968.

6.Kuidas mõjub televisioon lastele. "Rahva Hääl" 29.apr. 1965.

7.Kus nad siis käivad? "Rahva Hääl" 18.nov. 1965.

8.L e v i t o v,N. Lapse- ja pedagoogiline psühholoogia. Tallinn 1968.

9.P a l a m e t s,H. Õpilased ja filmikunst. "Nõukogude Kool" nr.10 1964.

10.P a l a m e t s,H. Meie õpilased ja televisioon. "Edasi" 14.sept. 1968.

11.P a l a m e t s,H. Õpilased, kino ja televisioon. Eesti NSV ühing "Teadus" väljaanne. Tallinn 1968.

12.Pilk meie televisiooni eilsele, tänasele, homsele. "Rahva Hääl" 19.juuli 1968.

13.P i l t,V. Täna 25 aastat tagasi. "Rahva Hääl" 23.okt. 1968.

14.R i i k o j a,H. Telefantaasiat. "Edasi" 19.juuli 1968.

15.R o n d i e r r e,P. Mõtisklusi televisioonist. "Edasi" 2.- 6.juuli 1965.

16.Sotsioloogilised küsitlused. Tallinn 1967.

17.S z o m b a t i,I. Televisioonistuudio klassis. "Rahva Hääl" 13.jaan. 1966.

18.T a m r e,A. Raadio - televisioon - ajaleht. "Rahva Hääl" 13.okt. 1966.

19.Televiisor on lastele kahjulik? "Televisioon" nr.19 1968.

20.Tähelepanu, siin telekool! "Rahva Hääl" 23.dets.1965.

21.Täna 22 aastat tagasi. "Rahva Hääl" 7.mai 1967.

22.U r i n g,R. Raadio ja televisioon õppetöös. "Nõukogude Kool" nr. 6 1968.

*

23.- Film, Fernsehen, Filmerziehung. Nationales Zentrum für Kinderfilm und -fernsehen der Deutschen Demokratischen Republik 1968.

24.Kinder sagen aus."Wochenpost" nr. 24 1964.

*

25. А н д р о н и к о в, И. Окно в мир. - Искусство телевидения. Москва 1968.

26. Б а г и р о в,Э. К а ц е в, И. Телевидение XX век. Москва 1968.

27. Г е л ь м о н т, А. П о л т о р а к, Д. Телевидение в школьном образовании. Москва 1963.

28. К о р о с т е л ё в, Н. Телевизор и нервы. "Советское радио и телевидение"№ 9 1967.

29. К с е н о ф о н т о в, В. О вечерних учебных передачах. - Телевидение - помощь школе. Москва 1966.

30. Л о й т, Х. Эстонское телевидение в цифрах и фактах. "Советское радио и телевидение"№ 7 1965.

31. М о с к о в с к и й, П. Роль радио и телевидения в коммунистическом воспитании советского народа. Москва 1967.

32. П а л а м е т с, Х. "Циклоп" на пьедестале. "Советское радио и телевидение" № 7 1965.

33. П и р н, Э. Кино, телевидение, школа.
"Советская Эстония" 4 января 1966.

34. Т е п л и ц, Е. Кино и телевидение в США.
Москва 1966.

35. Ю р о в с к и й, А. Об искусстве телевидения.
Москва 1965.

S I S U K O R D

Lk.

S i s s e j u h a t u s 2

1. Probleemi asetus 2

2. Töö kirjutamise metoodikast 7

I peatükk

T e l e v i s i o o n k u i ü h i s k o n d l i k u e l u f a k t o r 16

1. Televisiooni mõjust ühiskondlikule elule 16

2. Televisiooni kohast massikommunikatsiooni-vahendite süsteemis 22

3. Televisiooni funktsioonid 25

4. Eesti Televisiooni saated 35

II peatükk

T e l e v i s i o o n i m õ j u s t l a s t e l e j a n o o r u k i t e l e 42

1. Televisiooni mõjust lastele väliskirjanduse alusel 42

2. Nõukogudemaal korraldatud televisioonialaste uurimuste tulemustest 49

3. Televisiooni mõju õpilaste vaba aja struktuurile Kohtla-Järve rajooni andmete alusel 51

Lk.

4.Noorema ja keskmise kooliea õpilaste televisioonialasest maitsest ja selle arengu tendentsidest..... 58

5.Tähelepanekuid televisiooni mõjust noorema ja keskmise kooliea õpilaste silmaringile..... 76

III peatükk
T e l e v i s i o o n i s e o s k a a s a e g s e k o o l i g a..... 83

1.Televisiooni tähtsusest õppetöös..... 83

2.Koolitelevisioon meil ja teistes maades... 86

3."Telekooli" osast õppetöös Kohtla-Järve rajooni andmete alusel..... 91

4.Televisiooni positiivse mõju suurendamise võimalustest..... 102

K o k k u v õ t e..... 106

R e s ü m e e..... 109

L i s a d..... 113-116

K a s u t a t u d k i r j a n d u s..... 117